

T.C.
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN İLİ BOZYAZI İLÇESİNİN TARİHİ,
SOSYO-EKONOMİK VE KÜLTÜREL
YAPISI

DANIŞMANI
Doç.Dr. Remzi KILIÇ

HAZIRLAYAN
SEZGİN ATAŞ

NİĞDE-2007

ÖZET

Bu araştırma ile Mersin ili Bozyazı ilçesinin tarihi, sosyal ve kültürel yapısı; örf, adet ve inanışları incelenmiştir. Çalışmada genel olarak Bozyazı ilçesinin tarihine değinildikten sonra bu bölgede yaşayan insanların örf, adet ve inançları üzerinde durulmuştur.

Bozyazı ilçesi ile ilgili olarak hazırlanan çalışmanın birinci bölümünde Bozyazı ilçesinin tarihi, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı kaynaklara dayanılarak sunulmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde Bozyazı ilçesi ve köylerinin ekonomik durumları, eğitim-öğretim durumu, sağlık durumu konularına yer verildi.

Ayrıca gözlem ve sezi yoluyla Bozyazı ilçesindeki tarihi yerler yapılar, ve mevcut durumları tespit edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise; Bozyazı ilçesinde ve köylerinde yaşayan halkın örf, adet ve inançları ile diğer kültürel yapısı ve mutfak kültürlerine yer verilmeye çalışılmıştır.

SUMMARY

In the study, social and cultural structure, customs and traditions and beliefs of the Bozyazı town of the Mersin province was discussed. In the study, the customs and traditions and beliefs of the people in the region were mentioned after general information on history of the Bozyazı town was given. Brief methodological information was provided on the research before the main subject was introduced. Information on the socio-cultural structure was provided after the methodological information, then the main subject was introduced so that the reader could better understand the research.

In the first chapter of the study, which was presented in three chapters, the socio-economical and cultural structure of the Bozyazı town was introduced based on documented resources. Economical, educational and health status of the villages of the Bozyazı town were also discussed in this chapter.

In the second chapter, historical places in the town, and the holy tombs in the town and villages were introduced.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
SUMMARY.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
RESİM LİSTESİ.....	VI
ÖNSÖZ.....	VIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1-MERSİN İLİNİN BOZYAZI İLÇESİNİN TARİHİ.....	4
1.1. BOZYAZI ADININ MENŞEİ.....	4
1.2. İLÇENİN COĞRAFİ KONUM VE ÖZELLİKLERİ.....	4
1.3. BİTKİ ÖRTÜSÜ VE İKLİM.....	6
1.4. NÜFUS.....	7
1.5. BOZYAZI İLÇESİ'NİN TARİHÇESİ.....	8
1.6. İLÇENİN İDARİ YAPISI.....	9
1.6.1. İLÇENİN MAHALLE SINIRLARI.....	11
1.7. BOZYAZI'YA BAĞLI OLAN BELDELER.....	13
1.7.1. TEKELİ BELDESİ.....	13
1.7.2. TEKMEN BELDESİ.....	14
1.8. İLÇENİN EKONOMİK YAPISI.....	15
1.8.1. TARIM.....	16
1.8.2. HAYVANCILIK.....	29
1.9. BOZYAZI'DA YÜRÜTÜLMEKTE OLAN YATIRIMLAR.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

2. MERSİN İLİ BOZYAZI İLÇESİNİN EĞİTİM KURUMLARI VE TURİZM KALINTILARI.....	34
2.1. EĞİTİM KURUMLARI İLKÖĞRETİM OKULLARI.....	34
2.1.1. BEYRELİ İLKÖĞRETİM OKULU.....	36
2.1.2. BOZYAZI İLKÖĞRETİM OKULU.....	37
2.1.3. ÇOPURLU İLKÖĞRETİM OKULU.....	38
2.1.4.ÇUBUK KOYAĞI İLKÖĞRETİM OKULU.....	39
2.1.5. CUMHURİYET İLKÖĞRETİM OKULU.....	40
2.1.6. D.DURMUŞ TUFAN İLKÖĞRETİM OKULU:.....	41
2.1.7. HÜSEYİN HÜSNÜ TEK IŞIK İLKÖĞRETİM OKULU.....	42
2.1.8. KÖKOBASI İLKÖĞRETİM OKULU.....	42
2.1.9. KÖTEKLER İLKÖĞRETİM OKULU.....	44
2.1.10. LÜTFİYE KESKİN İLKÖĞRETİM OKULU.....	45
2.1.11. ÖZEL MUSTAFA UYSAL İLKÖĞRETİM OKULU.....	45

2.1.12. ÖRTÜLÜ 100. YIL İLKÖĞRETİM OKULU.....	45
2.1.13. TEKELİ İLKÖĞRETİM OKULU.....	45
2.1.14. TEKMEN İLKÖĞRETİM OKULU.....	46
2.1.15. VALİ ÇETİN BİRMEK İLKÖĞRETİM OKULU.....	46
2.1.16. BOZYAZI ANADOLU LİSESİ.....	47
2.1.17. BOZYAZI LİSESİ.....	48
2.2. TURİZM KALINTILARI.....	49
2.2.1. NAGİDOS ANTİK KENTİ.....	49
2.2.2. ARSİNOE.....	52
2.2.3. ARSİNOE ANTİK KENTİN'DE BULUNAN YAZIT VE TÜRKÇESİ	52
2.2.4. MARAŞ HAMAMI.....	55
2.2.5. DÖRT AYAK HARABESİ.....	55
2.2.6. SOFTA KALESİ.....	56
2.2.7. SUSAMLIK KALESİ.....	57
2.2.8. MELENİA.....	58
2.2.9. YELBİZ KALESİ.....	59
2.2.10. AZITEPE.....	60
2.2.11. ÇALTI MAĞARASI.....	60
2.2.12. BOZYAZI AK CAMİ.....	60
2.2.13. BOZYAZI AKCAMİ KÖYÜ BEY HAMAMI.....	61
2.2.14. SUR DUVARLARI.....	61
2.2.15. AGORA.....	61
2.2.16. KERPIÇ YAPILARI.....	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MERSİN İLİ BOZYAZI İLÇESİ GELENEK – GÖRENEK VE SOSYAL YAPISI.....	63
3.1. BOZYAZI'DA FOLKLOR.....	66
3.2. KULLANILAN YEREL KELİMELER.....	66
3.3. YÖREDE SÖYLENEN NİNNİLER.....	70

3.4. ATASÖZLERİ.....	72
3.5. YÖRELERDEKİ DUALAR VE BEDDUALAR (İLENÇLER).....	73
3.5.1. DUALAR.....	73
3.5.2. BEDDUALAR	73
3.6. BATIL İNANÇLAR.....	74
3.7. LAKAPLAR.....	76
3.8. SÜLALELER.....	77
3.9. GİYSİLER.....	77
3.9.1. KADIN GİYSİLERİ.....	78
3.9.2. ERKEK GİYSİLERİ.....	80
3.10. HALK HEKİMLİĞİ VE İLAÇLAR.....	83
3.11. YÖREDEKİ ÇALGILAR.....	85
3.12. HALK OZANLARI VE YÖRESEL OYUNLAR.....	86
3.13. YÖREYE HAS MANİLER ;	92
3.14. YÖRENİN DÜĞÜNLERİ.....	95
3.15. YÖREDE DOĞUM ADETLERİ	107
3.16. YAYLA GÖÇLERİ.....	107
3.17. EL SANATLARI.....	110
3.18. YÖREYE ÖZGÜ YEMEKLER.....	111
3.19. BOZYAZI İLÇESİ'NİN ŞEHİTLERİ.....	116
SONUÇ.....	117
KAYNAKÇA.....	120
KAYNAK KİŞİLER.....	121
EKLER	
İLÇEDEN GÖRÜNTÜLER.....	123

RESİM LİSTESİ

- Resim 1: Bozyazı İlçesinden Bir Görünüm**
- Resim 2: Toroslardan Görünüm**
- Resim 3: Kozağacı Yaylasından Görünüm**
- Resim 4: İlçede Dağınık Bir Nüfus Mevcuttur**
- Resim 5: Tarihi Kerpiç Yapı**
- Resim 6: İlçe merkezinden Bir Görünüm**
- Resim 7: Yeni Yapılmış Muz Bahçesinden Bir Görünüm**
- Resim 8: Muz Ağacı**
- Resim 9: Muz Sarartma Fabrikası Görünümü**
- Resim 10: Muz Seralarından Görünüm**
- Resim 11: Kıl Keçileri**
- Resim 12: Arı Kovanlarından Görünüm**
- Resim 13: Devlet Hastanesi İnşaatı**
- Resim 14: Beyreli İ.Ö.O. Genel Bir Görünümü**
- Resim 15: Bozyazı İ.Ö.O.'dan Görünüm**
- Resim 16: Çopurlu İ.Ö.O.'dan Görünüm**
- Resim 17: Çubukkoyağı İ.Ö.O.'dan Görünüm**
- Resim 18: Cumhuriyet İ.Ö.O.'dan Görünüm**
- Resim 19: D.Durmuş TUFAN İ.Ö.O.'dan Görünüm**
- Resim 20: Kötekler İ.Ö.O.'ndan Görünüm**
- Resim 21: Lütfiye Keskin İ.Ö.O.'ndan Görünüm**
- Resim 22: Bozyazı Anadolu Lisesinden Görünüm**
- Resim 23: Bozyazı Lisesinden Görünüm**
- Resim 24: A.İmam –Hatip Lisesinden Görünüm**
- Resim 25: Susanlık Kalesi**
- Resim 26: Yıllara Meydan Okuyan Ahşap Yapı**

- Resim 27: Toroslarda Keçi Sürüsü**
- Resim 28: Yöredeki Düğün Merasiminden Kesit**
- Resim 29: Kına Gecesinden Bir An**
- Resim 30: Gelin Evden Çıkarken**
- Resim 31: Kına Merasimi**
- Resim 32: Gölevez Bitkisi**
- Resim 33: Kaş Yaylası**
- Resim 34: Sini Çayının Denizle Buluşması**
- Resim 35: Merkezden Görünüm**
- Resim 36: Bozyazı'da Gün Batımı**
- Resim 37: Toroslardan Görünüm**
- Resim 38: Çilek Bahçesi**
- Resim 39: Muz Ve Portakal Yan Yana**
- Resim 40: Ardiç Ağacı Ve Kovanlık**
- Resim 41: Denizci Mehmet Camii**
- Resim 42: Muz Bahçeleri**
- Resim 43: Çam Kozağı**
- Resim 44: Atlı Gelin Alıcılar**
- Resim 45: Bozyazı Adası**
- Resim 46: Balıkçılar**
- Resim 47: Tarladaki Çiftçiler**
- Resim 48: Sini Çayı Ve Ördekler**
- Resim 49: Bozyazı'da 1985 Yılında Başbakan Turgut Özal'a İlçe Olmak İsteği Sırasında Vaat Edilen Kurban**
- Resim 50: Kuş Bakışı Bozyazı İlçesi**
- Resim 51: Toroslarda Yayla Evinden Kesit**
- Resim 52: Paşa Beleni**
- Resim 53: İlçenin Geçim Kaynağı Muz Ağacı**

ÖNSÖZ

Anadolu, coğrafi yapısı, stratejik konumu, iklimi, bitki örtüsü ve üzerindeki kültürel zenginliğiyle geçmişten güzümüze kadar dünya tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur.

Bu özelliklere sahip olan Anadolu üzerindeki ülkemizin her köşesinin farklı bir zenginliği vardır. Bu zenginlikler tarih, kültür, sanat, ekonomi ve buna benzer birçok değerler olabilir. İşte bunların hepsinin içinde barındırdığına inandığımız ülkemizin güzide ilçelerinden biride Mersin ilinin Bozyazı ilçesidir.

Bozyazı, tarihi geçmişi, kültürü, ekonomisi, mikro klima iklimi, dünü, bu günü ve muzuyla araştırılıp incelenmesi gereken önemli ilçelerden biridir.

Bu amaçla yüksek lisans tez çalışmamın “Bozyazı’nın tarihi, sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı” olmasına karar verdik.

Hazırlamış olduğum test çalışmamda Bozyazı ilçesinin maddi-manevi her türlü değerine eksiksiz ve hatasız bir şekilde yer vermeye çalıştım.

Çalışmamızı gerçekleştirirken bana yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen kamu kurum ve kuruluşlarına, yöneticilerine bilgi ve düşüncelerini paylaşan büyüklerime ve yakınlarıma teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Ayrıca Doç. Dr. Remzi KILIÇ hocama sonsuz saygılar sunar, bu çalışmanın ilçemize hayırlara vesile olmasını dilerim.

GİRİŞ

Bu çalışmada Mersin'in Bozyazı ilçesini soysö-ekonomik ve kültürel yapısı; örf, adet ve inançları konu olarak ele alınmıştır. Üç bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde tarihi ve coğrafi yapı, soysö-ekonomik yapı kaynaklar ışığında açıklanmaya çalışılacaktır. İkinci bölümde eğitim kurumları, sağlık durumu ve tarihi-kültürel kalıntılar ve yerleşimler açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise kültürel yapı incelenecek, görüşme ve gözlem yöntemlerine ağırlık verilecek halkın örf, adet, inanç yaşayışları, yemekleri, yöresel kültürün aynası türküleri, oyunları, giyim tarzları, manileri açıklanacaktır. Son olarak sonuç ve değerlendirme bölümünde araştırmanın genel bir değerlendirmesi yapılarak, araştırma esnasında tespit edilen dikkat çekici noktalar vurgulanacaktır. Ayrıca ilçemizin önemli yerleri “İlçeden Manzaralar” olarak verilmiştir.

Araştırmamıza konu olan Mersin ili, Bozyazı ilçesinin tarihi M.Ö.7500yılına kadar dayanmaktadır. İlçenin toprakları daha çok denizci korsanların akınına uğramıştır. Bu nedenle antik dönemdeki adı Sisam kralı Nagidos'un adıdır. Tarihi süreç içerisinde Anadolu ve Mersin ili Bozyazı ilçesinin toprakları stratejik konum gereği sürekli el değiştirmiştir. Ortadoğu da ve Batıda kurulan her devlet, Anadolu'ya sahip olmak için sürekli mücadele etmişlerdir. Buna bağlı olarak Anadolu ve Mersin sırasıyla, Mısır, Asur, Babil, Roma, Bizans, Anadolu –Selçukluları, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer almıştır. Kurtuluş savaşı sırasında çok kısa süreli olsa İtalyanların işgaline uğramıştır.

Bu saydığımız devletlerin egemenliği altında kalan Mersin ve Bozyazı ilçesi toprakları tarihi olarak, sanat ve kültürel bakımdan önemli ölçüde etkilenmiştir. Çünkü bu devletler Mersin havalesinde tarihi yapılar, hamamlar, camiler yapmışlardır. Fakat Bozyazı civarında nüfusun çok az ve Türklerin hâkim oldukları zamanda hayvancılığa bağlı olarak göçebe yaşam tercih edildiği için kalıcı eserler yok denecek kadar azdır. Mevcut bulunanlar ise, genellikle

ordunun ihtiyacını karşılamaya yöneliktir. İlçe topraklarında nüfusun artmaya başlaması Türklerin batıya göç etmesiyle başlamıştır. O dönemde Türklerin göçebe hayatı sürmesi, ilçenin yayla kesiminin nüfusunun hareketli olduğu bölümü oluşturmuştur. Kıyı kesiminde ise ‘mikro klima’ sıcak ikliminin etkili olması nedeniyle kış aylarında kısa süreli kışlak olarak kullanılmıştır.

Bozyazı ilçe nüfusunu oluşturan ilk Türkler, daha önce Antalya ili Gazipaşa ilçesine yerleşen Türklerden oluşmaktadır. Bunlar farklı tarihlerde ve çeşitli nedenlerle Bozyazı’ya gelmişlerdir. Çopurlu mahallesini oluşturanların ilçeye geliş sebepleri Çopur Mustafa ve Çopur Mehmet’in cinayet işlemiş olmalarıdır. Kötekler mahallesini oluşturan kişinin baharda yapılan güreşlerde Gazipaşa’dan gelerek burada güreş tuttuğu, Bozyazı beyinin onu beğenerek bu kişiyi kötekler mevkiine yerleştirdiği söylenmektedir. Ayrıca Bozyazı’daki isim ve lakaplar, Antalya çevresindeki isim ve lakaplar ile örtüşmektedir.

Ekonomik yaşam olarak Türklerin buraya yerleşmesinden önce kıyı kesiminde pirinç, buğday, susam gibi ürünler yetiştirilmiştir. Çünkü Bozyazı ovası bu ürünleri yetiştirmeye müsaittir. Arazinin %90’lık kısmı 1970’li yıllara kadar kanallar açılmadığı için bataklıktır. Ayrıca, Denizciler mahallesinin güney kısmındaki geniş, düz arazi “susamlık” olarak adlandırılmıştır.

Türklerin hâkim olduğu dönemlerde hayvancılığa dayalı yaşamdan dolayı tarihi eser oluşturulmamıştır. Oluşturulan kültürel değerler anonim ve manevidir. Bu doğrultuda düğünler, bayramlar, eğlenceler, kültürel ürünler, diğer Türk boylarından kalın çizgilerle ayrılmaz. Ancak yöreye has bazı değerler ve isimler mevcuttur. Mesela oluşturulan türkünün bir tanesi “Anamur yolları kayrakta çakıllı”dır.

Bozyazı ilçesinde göçebe yaşamın zorlaşması, 1970’li yıllardan itibaren yerleşik hayatı geliştirmiştir. Buna bağlı olarak çeşitli tarım ürünleri ekilmiş, farklı konut biçimleri yapılmış, gelenek, görenek ve kültürel etkinliklerde ki değişimler meydana gelmiştir. Yaşam şeklinin standartların değişmesiyle, ilçe nüfusu daha çok ilçe merkezine doğru kaymaktadır. Kırsal kesimde ve uzak

köylerde yaşayan insanlar (Kömürlü, Kızılca, Dereköy v.b) kıyıya yakın yerlere gelmişlerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1- MERSİN İLİNİN BOZYAZI İLÇESİNİN TARİHİ

1.1. BOZYAZI ADININ MENŞEİ

Bozyazı ilçesi adını sulu tarım yapılmadan önceki zamanda fiziki görüntüsünden almaktadır. İlk yerleşim yeri olan Gürlevik yöresinin güneyinde uzanan verimsiz boz renkli toprakların halk tarafından “Çorak Düzlük” manasına “Bozalan, Bozova, Bozyazı “ denmesinden almıştır.¹

Resim 1 Bozyazı İlçesinden Görünüm

1.2. İLÇENİN COĞRAFİ KONUM VE ÖZELLİKLERİ

Bozyazı ilçesinin güneyinde Akdeniz, kuzeyinde Toros dağları, doğusunda Aydıncık, batısında Anamur bulunmaktadır. 566 kilometrekarelik yüzölçümüne sahip ilçede dağlar ile deniz, sahil ile yayla hayatı renkli ve zengin bir karışım arz etmektedir. Bozyazı ilçesi, Anamur’a 17 km Mersin’e 240 km mesafede

¹ Bozyazı Kaymakamlığı Yazı İşleri İlçe Geneli Bilgilendirme Dosya Planı, Bozyazı-2005, S.2

43.000 nüfuslu bir iledir². Bozyazı, 33. ve 36. enlem ve boylamlarının birleŖtiđi noktadadır.

Bozyazı da denizin hemen gerisindeki ovanın ardınca geçit vermez Ŗekilde yükselen Toros dağları bulunmaktadır. Torosların yksekliti yer yer 2 000 metreyi bulmaktadır. Bu durum ilçenin diğer illerle olan ulaŖımını bir hayli zorlaŖmaktadır³.

Resim 2 Toroslardan Görünüm

² Mersin Orman Bölge Müdürlüğü 2005 Yılı alıŖma Programı, Mersin,2005, S. 37

³ Mersin Orman Bölge Müdürlüğü 2005 Yılı alıŖma Programı, Mersin,2005, S. 38

Bozyazı yaşanan Akdeniz iklimi ilçede yaylacılığın yaygınlaşmasını sağlamıştır.⁴

Resim 3 (Kozağacı Yaylasından Görünüm)

İlçede Kozağacı, Tersakan, Çamalanı, Kızılca, Akpınar, Abanoz, Ardıçlıtaş, Elmakuzu gibi yaylalar mevcuttur.

1.3. BİTKİ ÖRTÜSÜ VE İKLİM

Toroslar'ın denizle buluşması, bütün Akdeniz sahillerinde olduğu gibi, Bozyazı'nın da Anadolu bozkırları karşısındaki şansıdır⁵. Dağlardan denize uzanan yeşil burunlar, denizden doğaya sokulan mas mavi koylar; dağlar ile denizin, yeşil ile mavinin barışması, kucaklaşması, kaynaşması gibidir. Tabii bitki örtüsünü Akdeniz iklimine bağlı olarak alçalarda maki olarak adlandırılan çalılıklar, yükseklerde çam ormanları zirvelerde ardıç, pelit, köknar ve katran ormanları bulunmaktadır.

⁴ Mehmet Ali Abukan, **Kömürlü Köyü**, 1970 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çoban.

⁵ Mersin Orman Bölge Müdürlüğü 2005 Yılı Çalışma Programı, Mersin, 2005, S. 12,

Resim 4 İlçede Dağınık Bir Nüfus Mevcuttur

1.4. NÜFUS

Bozyazı ilçesinde nüfus, merkezde ve merkeze bağlı köylerde toplanmıştır. Ayrıca, ilçe nüfusu yaz aylarında turizmin başlamasıyla gerek yabancı turistlerin gerekse yerli turistlerin gelmesiyle, mevsimlere göre değişiklik arz etmektedir⁶. Yaz aylarında nüfusun büyük bir çoğunluğu sıcaktan etkilenmemek için yaylalara 2-3 ay göçmektedir. Bu göçler kıyıda 30-40 km yukarıdaki yaylalardır. Daha çok rağbet gören yaylalar Tersakan, Kızılca, Ardıç, Elmakuzu, Kozağacı yaylalarıdır. Nüfusun kırsal kesiminde yaşayan büyük bir kısmı kıyıya yakın bulunan yerleşim alanlarına göç etmektedir.

Halkın % 90'ı tarımla (muz tarımı) uğraşmaktadır. Denize kıyısı olmasına rağmen ilçenin turizmden % 1 oranında geliri vardır. Balıkçılık ise nüfusun kendi ihtiyacını karşılamaktadır.

	1997 NÜFUSU	2000 NÜFUSU
İLÇE MERKEZİ	30.232	26.314
TEKELİ BELEDİYESİ	3.932	7.503
TEKMEN BELEDİYESİ	4.488	5.983
KÖYLER	3.586	4.035
GENEL TOPLAM	42.238	43.835

1.5. BOZYAZI İLÇESİ'NİN TARİHÇESİ

Bozyazı ilçesi'nin içinde bulunduğu bölge M.Ö. 3000 yılında Luwi kavimlerden Tarhundaşşa Krallığı'nın sınırları içinde bulunuyordu. Asurlular zamanında, Que adı verilmiş olmasına rağmen belirsizlik vardır. M.Ö. 7.y.y.'da bölge bir Samos kolonisi durumundadır. Asur ve Babil metinlerinde, bölgenin 7. ve 6.yy. 'da Fenikelilerle ticaret yapan önemli bir liman kenti olduğu belirtilmektedir. Büyük İskender'in M.Ö. 334'de ölümünden sonra bölge Seleucos 'lar ve ptolemis'ler arasında geçen savaşlara sahte oldu. Sonunda bölge Ptolemis'lerde kaldı. Roma İmparatorluğu Döneminde, İmparator Caligulla ,M.S. 1.y.y.'da bütün Kilikya kıyılarını Komagene Kralı

⁶ T.C. Bozyazı Kaymakamlığı İlçe Nüfus Müdürlüğü, Bozyazı, 2005.

4. Antiochos'a vermiştir. M.S.260'dan sonra Kilikya kıyıları Pers Orduları'nın eline geçmiştir. Bölge Romalılardan sonra, Bizans egemenliğine geçmiştir. Daha sonra bölge Emeviler (661–750) ve Abbasiler (750–1258) tarafından bilhassa yaz aylarında sık sık hücumla uğramış ve zaman zaman istila edilmiştir.⁷

Fehmi MERT' in evi

Resim 5 Tarihi Kerpiç Yapı

Bölgeye Türkler'in kesin olarak ele geçirmesi ve yerleşmesi Selçuklu Hükümdarı 1. Alaaddin Keykubat zamanında, 1228 tarihinde olmuştur. Bölgede ilk Türk yerleşimleri Yuvalı boyuna mensup Türkler tarafından Tekeli, Derebaşı, Gürlevik ve Akcamii yörelerinde kurulmuştur. Daha sonra bölge Karamanoğulları'na 1487 yılından itibaren Osmanlı topraklarına katılmıştır.⁸ Bugünkü Bozyazı ilçesi, Beyreli ve Gürlevik Köyleri'nin birleşmesiyle Haziran 1966 tarihinden Belediyelik, 28 Eylül 1988 tarihinde de ilçe olmuştur.

1.6. İLÇENİN İDARİ YAPISI

Yönetim

⁷ Hamdi Mert, **Denizciler Mah.**, 1938 Doğumlu, Fakülte Mezunu, Danışman.

⁸ Mustafa Navgasın, **Ağzıkara Mah.**, 1968 Doğumlu, Fakülte mezunu, öğretmen.

1987 yılında ilçe olan Bozyazı'nın 2 beldesi ve 14 köyü bulunmaktadır. İlçe teşkilatında olması gereken Bakanlık teşkilatlarının büyük bölümü kurulmuş olup Hükümet Konağının tamamlanmasıyla hizmetin etkin bir şekilde sunulabilmesi sağlanmıştır⁹.

Asayiş ve Güvenlik

İlçede asayiş ve güvenlik hizmetleri Emniyet Müdürlüğü ve Jandarma Komutanlığı tarafından yapılmaktadır. İlçenin genel asayiş durumu iyidir. Yöre halkının vatanını milletini seven, Devlet otoritesine saygılı bir yapı ve geleneğine sahip oluşu da yıkıcı bölücü faaliyetlere fırsat vermemektedir. Bozyazı Yaz turizmi dışında dışardan göç almayan bir ilçedir. Bu güne kadar meydana gelen suçların tamamı adi ve trafik suçlarından oluşmaktadır.

Emniyet Müdürlüğü

İlçe emniyet müdürlüğü teşkilatı 1993 yılında kurularak hizmete başlamıştır.

Halen 1 emniyet amiri, 1 Baş komiser, 2 komiser yardımcısı, 72 polis memuru, 1 çarşı ve mahalle bekçisi olarak yürütülmektedir.

Jandarma Komutanlığı

İlçe jandarma komutanlığı 1 subay, 7 astsubay, 7uzman çavuş ve 58 erle hizmetlerini merkez, Kızılca ve Gözce'de bulunan karakolları vasıtasıyla yürütmektedir. Komutanlığın 6 aracı mevcut olup bu araçlar asayiş için yeterlidir

İlçe jandarma komutanlığı ve Kızılca jandarma karakolu komutanlığı yerleşim yeri yetersiz olup her ikisi içinde yer temini yapılmıştır.

⁹ Bozyazı Kaymakamlığı Yazı İşleri İlçe Geneli Bilgilendirme Dosya Planı. Bozyazı, 2005, s. 7.

Resim 6 İlçe merkezinden görünüm

1.6.1. İLÇENİN MAHALLE SINIRLARI

Gürlevik Mahallesi

Merkez mahallesinin yukarda belirtilen kuzey sınırının batı istikamete Yuva deresi ile birleştiği noktadan, Yuva deresini takiben Ustalar mezarlığı Mutluca deresinin kestiği Azganlı tepesinden Ahmet Ali Bağı ve Gürlevik deresi dereyi takiben derenin kuzeye doğru giden hattını takiben Soğuk Pınar ve Çamseki dâhil olan kısımdan oluşmaktadır.¹⁰

¹⁰ Ali Bursa, **Gürlevik Mah.**, 1963 Doğumlu ,İlkokul Mezunu, Çiftçi.

Çopurlu Mahallesi

Güneyi, merkez mahallesi, batısı İbrahim Arı ve Mehmet Arı evi doğusundaki kanal Gül alan yolunu takiben şehit kel caddesi. (yayla asfaltı) kesiştiği nokta ve Abdullah Arpa sokağından D.S.İ. kanalı kuzeyi Çamseki ve doğusu Sini Çayı ile çevrili olan kısımdan oluşmaktadır.¹¹

Ustalar Mahallesi

Batısı Mutluca güneyi Ahmet âli bağı, doğusu Gürlevik deresi ve Soğuk pınar çeşmesi ile çevrili kısımdan oluşmaktadır¹².

Kömürlü Mahallesi

Ağlıca ve Kömürlü yerleşimlerinin birleşimidir.

Denizciler Mahallesi

Yuva deresinin denizle birleştiği noktadan Yuva deresini takiben Yuva deresinin Arap tepesi karşısına gelen noktadan keserek, Arap tepesini takiben kanal ve çatak deresi takiben çığırdan beleni tepesinden oluşur.

Mustafa Deniz evi doğu kenarını takiben Hasan Çetin evi yanından giden yolun ağzı kara yoluna birleştiği nokta ve ağzı kara yolunu takiben yolun denize doğru denize birleşim noktası arasında kalan kısımdan oluşmaktadır

Beyreli Mahallesi

Ağzı kara yolunun deniz istikametinde, denize tam kesişen noktadan yolu takiben Hasan Çetin evi yandan, Mustafa Deniz evi doğu kenarı Çığırgan tepesi

¹¹ Ali Alakuş, **Çopurlu Mah.**, 1953 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Muhtar.

¹² Halil Ökmen, **Ustalar Mah.** 1960 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Muhtar.

Çatak deresi, çatak dersini takiben Çili bucağı, azı tepesi takiben pullu deresi ve denize birleştiği nokta arsındaki kısımdan oluşmaktadır.¹³

Kötekler Mahallesi

Güneyi denizciler sınırı, batısı Beyreli mahallesi sınırı, doğusu ustalar, kuzeyi makam ve narince köyü sınırı ile çevrili olan kısımdan oluşmaktadır.

Sıcakyurt Mahallesi

Karayollarının batısı Sini çayı, kuzeyi Yelbiz kalesi ve doğusu dere başı yolundan oluşmaktadır.

Çubukkoyağı Mahallesi

Batısı dere başı yolu, kuzeyi çubuk deresi ile dere başının kesiştiği nokta ve dereyi takiben Akdeniz'dir.¹⁴

Kaledibi Mahallesi

Batısı çubuk dersi denize kadar, kuzeyi yel biz kale, çöpü tepesi ve tekmen köyü sınırı ve güneyi Akdeniz ile çevrili bulunan bu sınırları içerisinde kalan kısımdan oluşmaktadır.

1.7.BOZYAZI'YA BAĞLI OLAN BELDELER

1.7.1.Tekeli Beldesi

Bölge halkı Teke Yörüklerindedir. Teke Yarımadası (Antalya) ile sınırlı kalmayan, Türkiye'nin birçok yöresinde mevcut Teke Yörüklerinin bir kısmı da Tekeli bölgesindedir. Anlatılan hikâyeye göre, Yörüklerin Antalya havalisinden

¹³ Ali Deniz, **Beyreli Mah.** 1961 Doğumlu, Fakülte Mezunu, Ziraat Müh..

¹⁴ Mustafa Tuna, **Çubukkoyağı Mah.** 1950 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Kırtasiyeci.

Kıbrıs'a sürülmeleri istenmiştir. Bunun için bir gemi ile yola çıkarılan Yörükler, gemiyi ele geçirmişler ve Bozyazı kıyılarına yaklaşmışlardır. Bir müddet dağlara yakın, iç bölgelerde yaşamışlar ve sonra sahile inmişlerdir.

Bu hikâyede sürgün nedeni olarak Antalya bölgesi beyinin oğlunun Yörüklerce öldürülmesi gösterilir. Rivayete göre Beyin oğlu Yörüklerden bir kıza göz koymuş ve rahatsız etmeye başlamıştır, Beyin oğlunun öldürülme nedeni budur. Bu hikâyeyle uyuşan yönler barındıran bir Osmanlı belgesi söylencenin doğruluğu kanaatini uyandırmaktadır.¹⁵Bölge halkı arasında anlatıla gelen söylenceler bununla sınırlı değildir. Birinci Dünya Savaşı ve Kıbrıs Savaşı esnasında Tekeli' de meydana geldiği iddia edilen gizemli olaylar da anlatılmaktadır. Son nüfus sayımındaki (2000) veri esas alınırrsa Tekeli'nin nüfusu 6859'dur. Bu rakamın bölgede halen kayıtlı hale gelmemiş meskenler bulunduğu göz önüne alındığında gerçeği tam olarak yansıtmadığı düşünülebilir. Halkın tamamına yakını tarımla uğraşmakta, fakat tarım kapasitesi yeterince değerlendirilememektedir. Turfanda sebze ve narenciye üretimi ağırlıklı yer tutar. Hayvancılık giderek azalmaktadır. Nüfusun küçük bir kesimi de hizmet sektöründe olanlar ve kamu görevlileridir.

Tekeliler Eğitim ve Kültür Derneği adlı, bölge halkının kültürel ve genç nüfus değerlerine sahip çıkmak amacıyla kurulmuş bir dernek de vardır. 3.500 kişinin katıldığı İkinci Tekeliler Kurultayı 2002 yazında Tekeli'de düzenlenmiştir. Bölgenin kültürel varlığını sürdürmesine kurultayın olumlu katkıları olmuştur.

1.7.2. Tekmen Beldesi

Tekmen halkı 1987 yılında yapılan referandum ile belediye statüsünü tercih etmiş, böylece 1989 yerel seçimleri ile Tekmen Köyü resmi olarak Tekmen Beldesi haline gelmiş, belediye faaliyetlerine başlanmıştır. Tekmen, her biri bir köy büyüklüğünde üç mahalleden oluşur: Liman ağzı, Akdeniz ve Doğancılar

¹⁵ Halil İbrahim Yıldırım, **Sıcak yurt Mah.** 1946 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

mahalleleri. Yüzölçümü 25 km² olan Tekmen'in nüfusu son nüfus sayımı (2000) verilerine göre 5.754'tür.

1989'dan bu yana Tekmen Belediyesi beldenin ekonomik açıdan gelişmesi, imar açısından düzenli hale gelmesi amacıyla çalışmaları yapmıştır. Tekmen halkı, geçmişte, hayvancılık üzerine kurulu bir yaşam sürmelerinin doğal sonucu olarak yazları yaylalarda (yaylalarda), kışları kışlaklarda (sahilde) olurlardı.

En çok göç edilen yaylalar Demiroluk, Ardıçlı, Tersekan, Elmakuzu ve Bardat yaylalarıydı. Bu dönemlerde keçi kılından yapılmış çadırlarda yaşayan halk, çulfalık adı verilen dokuma tezgâhlarında pamuk ve koyun yününden elbiseler; battaniye ve kilim dokurlardı¹⁶.

Isdar adı verilen bir başka dokuma tezgâhı türünde ise çul, kilim, battaniye, çuval, seccade, golan dokunur, bunların bir kısmı çadır yapımında kullanılırdı.

Yöre halkı koyun yünü ve keçi kıllarını eğirmek, ip haline getirmek için kirman kullanırdı. Sosyal, ekonomik şartların değişmesiyle zaman içinde hayvancılık azalmış, yerleşik düzene geçilmeye başlanmış, artık çadırlarda değil ahşap yahut betonarme kalıcı evlerde yaşamaya başlanmıştır. Artık dokuma tezgâhlarının değil hazır giyim endüstrisinin ürünleri kullanılmaktadır.

1.8. İLÇENİN EKONOMİK YAPISI

İlçe ekonomisi genelde tarıma dayalı olup, ekilebilir arazi miktarı 21.329 dekarı sulu tarımda 75.471 dekarı kuru tarımda olmak üzere 96.800 dekadır. Kullanılmayan tarım dışı arazi 100,253 dekar kuru olup, 284,715 dekar da orman arazisi mevcuttur. Özellikle ilçe merkezinde deniz seviyesinde olan arazilerde seracılık yapılmakta olup turfanda sebze ile muz tarımı önemli yer tutmaktadır.¹⁷

¹⁶ Ali Ataş, **Kışla Mah.**, 1950 Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Çiftçi.

¹⁷ Mustafa Şen, **Merkez Mah.**, 1971 Doğumlu, Yüksekokul Mezunu. Tüccar.

İlçenin diğere önemli bir ekonomik kaynağı da hayvancılıktır. 2218 büyükbaş hayvan mevcuttur. Ayrıca arıcılık ta son yıllarda yaygınlaşmıştır.¹⁸ Yayla seracılığı geliştirilmesi amacıyla özel idare SOYA Vakfı kaynakları ile tarım ilçe müdürlüğü iş birliği halindedir. Turizme yönelik yatırımlar yeni gelişmektedir. Dış turizme hizmet veren 3 adet turizm belgeli otelimiz vardır ve bu otellerin 420 yatak kapasitesi vardır. Belediye belgeli 4 tesis olup yatak kapasitesi 230 dur.

3.1. TARIM

Orman arazileri de, tüm köyleri orman köyü statüsünde olan Bozyazı için önemli bir gelir kaynağıdır. 284.715 dekarlık orman arazisi mevcuttur. Orman işçiliği yaygın bir geçim kapısıdır. Balıkçılık, ilçenin sahilde bulunmasına rağmen balıkçılık konusunda yeterince gelişmiş değildir. Balıkçılık Bozyazı'da zayıf kalmış bir ekonomik uğraştır.¹⁹ Bozyazı; gerek doğal koşullar (iklim, coğrafi yapı, arazinin niteliği vb.), gerekse bu koşulların dış faktörlere etkisi sebebiyle ulaşımın zorluğu ve bunun turizme oldukça geç açılmayı doğurması sonucu ekonomisini tarım ağırlıklı kurmuştur.

Toprağı son derece verimli, iklimi kendine has özellikler gösteren Bozyazı'da, çay hariç her sebze ve meyve yetişebilir. Üstelik Türkiye'de yetiştirilmeyen, tarımı yapılmayan, tropikal iklimlere has avokado, kivi gibi meyveler de yetiştirilmeye başlanmıştır. Ananas, kahve üretimi olumlu sonuç vermiş ise de henüz üretime başlanmamıştır.

Bozyazı tarımının başlıca belirleyicisi muzdur. Türkiye'de Bozyazı, Anamur, Alanya gibi çok kısıtlı bir alanı kapsayan iklim Bozyazı'yı muzun vatanı yapmıştır.²⁰

¹⁸ Niyazi Tuzun, **Karabucak Mah.**, 1968 Doğumlu, Fakülte Mezunu, Veteriner.

¹⁹ Durmuş Kökkabak, **Kötekler Mah.**, 1937 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

²⁰ Ali Deniz, **Beyreli Mah.**, 1961 Doğumlu, Fakülte Mezunu, Ziraat Müh., Nafis Yoraz, **Merkez Mah.**, 1973 Doğumlu, Fakülte Mezunu, Ziraat Müh.

Yıllar ilerledikçe gelişen yetiştirme teknikleri muz üretiminde verimin büyük artışlar göstermesini, ürün kalitesinin yükselmesini sağlamıştır.

Bugün Bozyazı tarımının ve belki de Bozyazı ekonomisinin motor gücü muz üretimidir. 3.500 dekarı bulan bir alanda muz üretimi yapılmakta, bunun

Resim 7 Muz Bahçesinden Görünüm

neredeysi hepsi seralarda gerçekleştirilmektedir. Bozyazı toprağının plastik bir örtüye bürünmesi sera yapımındaki artışandır. Yıllık 20.000 ton muz üretimi gerçekleştirilmekte, üretimden sonraki pazarlama aşamasında bu üretim tümüyle Bozyazı dışına, yurt içi tüketime sunulmaktadır.²¹

Pazarlama aşamasında da artık Bozyazı halkı kendi ürettiğini kendisi pazarlar bir konuma gelmiştir. Muz sarartma ve ambalajlama tesisleri

²¹ A. g. k.

Resim 8 Muz Ağacı

Bozyazı’da son yıllarda çok artmıştır. Muzdan sonra başlıca tarım ürünleri serada ve açıkta turfanda sebze, çilek ile yer fıstığı ve narenciyedir. Bozyazı kendi verimli ovasından ve özel ikliminden faydalanmayı sebze alanında bilmiş ve seralardaki sebze üretimi vasıtasıyla turfanda sebze üretiminin Türkiye’deki önemli merkezlerinden biri olmuştur.²²

3.600 dekarlık alanda sebze seraları mevcuttur. Bunun yanı sıra narenciye 1.600 dekarlık alanı ve 2.800 tonluk üretimi; yer fıstığı 8.000 dekarlık ekim alanı ve 1.000 tonluk üretimi ile tarımsal gelirden önemli kalemlerdir. Meyvecilik ve bağcılık da önemli miktarlarda ürün alınan tarım dallarıdır; 7.400 dekar meyvecilik, 500 dekar arazi bağcılıkta kullanılmaktadır. Elma, erik üretimi toplamı 5.300 tonu bulmaktadır.²³ İlçede kuru bakliyat üretimi de yapılmaktadır. Bakliyat- tahıl cinsi ürünlerin yıllık üretimi 16.000 tonun üzerindedir. İlçede tarım alanında, tarıma yönelik kurulmuş olan 10 kooperatif vardır. Bunlardan biri Tarım Kredi Kooperatifi, bir diğeri Tarım Su Kooperatifi, kalanları ise tarımsal kalkınma kooperatifi statüsündedirler. Hayvancılığın geliştirilmesi amaçlı kurulan bir de Su Ürünleri Kooperatifi vardır.²⁴

²² Ahmet Sarıncı, **Kızılalan Mah.**, 1951 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

²³ Ali Ataş, **Kışla Mah.**, 1950 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

²⁴ Hasan Navgasın, **Narince Köyü**, 1965 Doğumlu, Fakülte Mezunu, Halk Eğitim Müdürü.

İlçede tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi amacıyla, İlçe Tarım Müdürlüğü'nce yürütülen çeşitli çalışmalar vardır. Bunlardan birkaçı; Bitkisel Üretimi Geliştirme Projesi, Zirai Mücadele ve Tarımsal Yayım'dır. Müdürlük, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın finanse ettiği büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık projelerini de koordine etmektedir. Mersin İl Özel İdaresi'nce Bozyazı'da uygulamaya sokulmak istenen hayvancılığa ve tarıma dönük projeler de mevcuttur. Bunlardan bazıları: zeytin ve bademciliği geliştirme, ceviz üretimini geliştirme, alabalık yetiştirme, koyunculugu geliştirme, bağcılığı geliştirme gibi projelerdir.

BOZYAZIDA TARIMSAL İSTATİSTİKLER

Muz yetiştiriciliği: Alanı : Toplam Verim (Ton): Ürün Değeri:

Örtü altı(sera)5500Dekar. 27500Ton. 27.500.000 YTL

Açık 120Dekar 360Ton. 288.000 YTL

Çiçek yetiştiriciliği:

Örtü altı(Alçak Tünel) 450Dekar. 1800Ton 1.440.000 YTL

Cam Seralarda; Örtü Altı Sebze Yetiştiriciliği:

Salatalık Yetiştiriciliği : 900Dekar 10800Ton. 5.400.000YTL

Patlıcan Yetiştiriciliği : 95Dekar 1045Ton. 731.500 YTL

Domates Yetiştiriciliği :600Dekar. 9000Ton. 3.600.000YTL

Biber Yetiştiriciliği : 20Dekar. 80Ton. 100.000 YTL

Plastik Seralarda; Örtü Altı Sebze Yetiştiriciliği:

Salatalık Yetiştiriciliği :227Dekar. 18160Ton. 9.080.000 YTL

Domates Yetiştiriciliği :2430Dekar. 19440Ton. 7.776.000 YTL

Narenciye Yetiştiriciliği :

Limon Yetiştiriciliği :1000Dekar.2400Ton 720.000 YTL

Mandalina Yetiştiriciliği :30Da. 48Ton. 33.600 YTL

(Satsuma, King Diğer)

Portakal Yetiştiriciliği :200Dekar. 400Ton. 140.000 YTL

(Washington, Yafa, ve Diğer)

Elma Yetiştiriciliği :

Golden :1000Dekar. 280Ton. 56.000 YTL

Starking :1500Dekar. 360Ton. 75.000 YTL

Grannysmith : 200Dekar. 75Ton. 18.750 YTL

Diğer Çeşitler : 250Dekar. 60Ton. 9.000 YTL

Yeni Dünya Yetiştiriciliği :3700Ağaç 110Ton. 88.000 YTL

Ürün Cinsi :	Alanı :	Toplam Verim(Ton):	Ürün Değeri:
Erik yetiştiriciliği :	57 Dekar.	210Ton	147.000 YTL
Kayısı Yetiştiriciliği :	3000Ağaç	150Ton.	112.500 YTL
Kiraz Yetiştiriciliği :	60Dekar	20To	15.000 YTL
Şeftali Yetiştiriciliği :	100Dekar.	100Ton	25.000 YTL
Antepfıstığı yetiştiriciliği:	2500Ağaç	7Ton	42.000 YTL
Ceviz Yetiştiriciliği :	7700Ağaç	115Ton	460.000 YTL
Avakado Yetiştiriciliği:	5Dekar.	2Ton.	3.400 YTL
Keçiboynuzu Yetiştiriciliği:	5800Ağaç	175Ton.	49.000 YTL
Nar Yetiştiriciliği :	7000Ağaç	210Ton.	84.000 YTL
Buğday Yetiştiriciliği:	45000Dekar	8100Ton.	2.268.000 YTL
Arpa Yetiştiriciliği:	3500Dekar	280Ton.	49.000 YTL
Nohut Yetiştiriciliği :	13000Dekar	975Ton.	828.750 YTL
Yerfıstığı Yetiştiriciliği:	500Dekar.	90Ton.	72.000 YTL
Armut Yetiştiriciliği :	4000Ağaç	130Ton.	45.500 YTL
Ayva Yetiştiriciliği :	250Ağaç	6Ton.	2.400 YTL

Zeytin Yetiştiriciliği :

Sofralık	:	16.600Ağaç	812Ton.	1.218.000 YTL
Yağlık	:	9.760Ağaç	470Ton.	470.000 YTL

Not: Tarımsal üretim için kullanılan arazilerin bir kısmı 2/B kapsamındadır.

Anamur ve Bozyazı da Muz Tarımı Ve Pazarlaması

Muz, nemli tropik, iklimlerin bitkisi. 30 derece kuzey ve 30 derece güney enlemleri arasında kalan bölgelerin uygun alanlarında tarımı rahatlıkla yapıldığı halde, bunun dışında kalan yerlerde istediği sıcaklığı bulamaz. Denize yakınlık –uzaklık ve denizden yüksekliğe göre bu enlemler dışında kalan bazı yerlerde de yetiştirilmektedir.

Akdeniz bölgesinde muz yetişen yerlerimiz 36–37 enlem derecelerinde Toros dağları tarafından korunmuş dağların eteklerindeki mikro klima yerlerdir. Buna rağmen muz bahçeleri zaman zaman soğuktan zarar görmektedir. Muzun ekonomik olma nedenleri arasında verim ve kalitede yükselmenin yanında, yerli bir meyve oluşumu ve ithalatındaki kısıtlamalar gelmektedir. Muz yetiştiriciliği bakımından önemli iklim faktörleri sıcaklık, yağış, rüzgâr ve doludur.

Bozyazı, dünya muz kuşağının en kuzeyinde bulunmaktadır. Muz yetiştiriciliğinde, görülen olumsuz faktörleri gidermek için muz üreticileri zaman içinde arayışa başlamışlar ve seralarda 1980 li yıllarda yapılan denemeler olumlu sonuçlar vermiştir.

Resim 9 Muz Sarartma Fabrikası Görünümü

Seralarda suni olarak oluşan tropik iklim özelliği neticesinde iyi sonuç alınmış ve muz Anamur’da 1980 li yıllardan sonra hızla üretimi artmaya başlamıştır. Teknoloji’nin getirdiği imkânlar sayesinde yüksek verim elde edilmiş olup, dünya ortalamasının üzerinde ürün alınır hale getirilmiştir.²⁵ Dekar başına 6.000 kg. gibi verim alınmaktadır. Seralarda gübreleme, damlama sulama

²⁵ Yusuf Mert, **Anamur merkez Mah.**, 1967 doğumlu, Fakülte Mezunu, Ziraat Mühendisi.

ve hastalıklar ile mücadele bilimsel şekilde yapılmakta olup, bundanda başarılı sonuçlar alınmıştır.

Bugün Anamur ve Bozyazı ilçelerinde beş bin dekar muz serası mevcut olup, sera yapımı hızla artmaktadır. Bu yıl itibariyle bin dekarın üzerinde sera yapımı söz konusudur. Mevcut üretim yılbaşında 30.000 (otuz bin) tonu geçmiş bulunmaktadır. Muz ithalatında alınan yüksek gümrük vergisi sayesinde fiyat dengesi kurulmuş olup, bu durum yerli muz üretimini olumlu yönde etkilemiştir. Eğer mevcut değerler korunur ise önümüzdeki on-on beş yıl içerisinde yerli muz üretimi, yirmi-otuz bin dekara yıl bazında üretimi 150–200 bin tona ulaşacak potansiyele sahiptir.

Anamur ve Bozyazı’da muzlar için modern olgunlaştırma uygulamaları yeni başlamıştır. Bu uygulamada sarartma odaları sistemi kullanılmaktadır. Muz 15–18 derecede üç ile beş gün arasında bekletilmekte ve sonra etilen gazı verilerek sarartma işlemi yapılmaktadır. Daha önceleri etilen gazı yerine ilkel olarak asetilen veya karpitten elde edilen asetilen kullanılması çeşitli bozulmalara yol açmakta idi. Modern olgunlaştırma sistemleri muzun pazar şansını arttırmış ve dolayısı ile muz üretimini olumlu yönde etkilemiştir.²⁶

Meyvelerin bahçelerden depolara uygun bir şekilde taşınması gerekir. Meyvelerin ezilmeden, sürtünmeden dolayı yara alarak kalitesinin düşmesi hem pazar payını küçültmeye hem de fiyatını düşürmeye neden olmaktadır. Uzun mesafeler için ve sıcak aylardakine ya bölgelerdeki taşıma için soğutmalı araçlar kullanılmalıdır. Aynı durum soğuk bölgelerden geçerken’de söz konusudur. Depo sıcaklığı olan 15–18 derecenin altına düşmeden dolayı meyveler zarar görebilir. Hasat yapılırken ve meyveleri sarartma deposuna yerleştirirken yara bere almamalarına dikkat edilmelidir.²⁷

Ambalaj, ulaştırma sırasında muzun iyi korunmasını sağlayacak nitelikte tahta, karton veya diğer uygun malzemelerden yapılmış sandık ve

²⁶ Hüsnü Ağlamış, **Çopurlu Mah.**, 1959 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

²⁷ Ahmet Sarınc, **Kızılalan Mah.**, 1951 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

kutulardır. Ambalaj kabı içerisinde kullanılan kâğıt ve diğ er malzemeler temiz, yeni ve insan sağlığına zararsız olmalıdır. Yöremizde pazarlama hizmetleri maalesef yeterli değildir.

Bugünkü şartlar altında yörede yetiştirilen muz hala işporta sistemi ile tüketiciye ulaştırılmaktadır. Muzun yüzde seksen gibi büyük bir kısmı halleden girmeden araçlar tarafından pazarlanarak sokak aralarında tablacılar vasıtası ile satılmaktadır.

Bu durum yerli muzun pazar şansını azaltmaktadır. Oysa yukarda belirttiğimiz gibi depolama ve ambalajlama aşamasında gerekli hassasiyetleri göstererek, muzun büyük şehirlerdeki hipermarketlere ve süper marketlere ulaşmasını sağlayarak pazar payını genişletmek ve daha yüksek fiyata satmak mümkündür. Böylelikle üreticinin geliri artacak ve daha kaliteli muz yetiştirilmesini teşvik edecektir.

Resim 10 Muz Seralarından Görünüm

Ülkemiz yıl bazında 300.000(üç yüz bin)tonun üzerinde muz tüketir hale gelmiştir. İnsanımızın refah seviyesinin yükselmesi ve muzun tanınması ile tüketim miktarı sürekli artmaktadır.

Oysa yerli muz üretimi Anamur, Bozyazı, Gazipaşa, Alanya ilçelerinde yapılmakta olup 40–50.000 ton civarındadır.²⁸ Yani tüketimin altıda biri seviyesindedir.Ülkemizde kamu kesiminde ve tarım bakanlığında muz yetiştiriciliği konusunda gerekli araştırma ve çalışmalar için yeterli teşvikler yapılmamaktadır. Üniversitelerde ise çalışmalar sadece Akdeniz üniversitesi ile sınırlıdır.²⁹

Örtü altı Muz Yetiştiriciliğinin Bölge Ekonomisindeki Yeri

Bozyazı Kuzeyinde Toros dağları güneyinde işe Akdeniz’le çevrili doğusunda Mersin ilinden 250 km, Batısında ise Antalya il Merkezine 270 km uzaklıklarda bir ilçedir. İlçe arazi yapısı itibariyle tarımsal üretim için elverişli verimli topraklara sahiptir. Arazi yüzölçümünün %80 i sulanabilir arazidir. Coğrafi yapı olarak ise kuzeyinin Toros dağlarıyla çevrili olması, güneyinin Akdeniz’le çevrili olması nedeniyle örtü altı muz yetiştiriciliği için uygun bir bölgedir³⁰.

Yöre halkının % 90 geçim kaynağını örtü altı (sera) muz yetiştiriciliği oluşturmaktadır. Tarım ilçe müdürlüğü verilerine göre 4.000 dekar alanda örtü altı muz yetiştiriciliği yapılmakta, yıllık üretim kapasitesi: 4.000 dekar x 6000

²⁸ Serdar Aysan, **Denizciler Mah**, 1972 Doğumlu, Lise Mezunu, Memur.

²⁹ **Bozyazı İlçesi Sulama Birliği Başkanlığı, Sulama Kanalları Ve Tarım Arazisi**, Bozyazı,2005.

³⁰ **Ahmet Nedim, Sera Üreticisinin El Kitabı “Sera Yapım Tekniği”**, Hasad Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, Temmuz, 1993, sayfa 60–62.

kg = 24.000.000 kg civarındadır.2005 yılı itibariyle 1 kg muz 1,25 ykr ve Üretimin yıllık değeri: 24.000.000 x 1,25 ykr = 30.000.000 ytl dir.

Örtü altı muz yetiştiriciliği bölgede adeta başlı başına bir sektör durumundadır. Bu sektörden geçimini sağlayan kişiler ;

- Sera demiri ticaretini yapan kuruluşlar
- Sera yapım ustaları
- Sera örtüsü ticaretini yapan kuruluşlar
- Sera örtüsü çekme işini yapan plastik örtü çekim ekipleri
- Sera demiri boya işini yapan gündelikçiler
- Döküm işini yapan beton döküm ekipleri³¹
- Sera içini dikime hazırlayan kirizma işi ile uğraşan hafriyatçılar
- Seraya dikilecek fideleri üreten hazır fide üretim tesisleri
- Seraların yıllık bakımı ile ilgili yevmiye ile çalışan işçiler
- Seralara verilecek hayvansal gübre ticareti ile ilgilenen kişiler
- Sera damlama sulama ekipmanlarını satan ve tesis eden kuruluşlar,
- Sera içerisindeki böceklerle mücadele için kullanılacak ilaçları uygulayan ilaçlama ekipleri
- Zirai ilaç bayileri
- Sarartma tesisleri
- Nakliyeciler

Geçimlerini direk veya dolaylı olarak örtü altı Muz yetiştiriciliğinden sağlamaktadır.

Bozyazı da 4.000 dekar sera olduğuna göre:

1 dekar seraya 2 işçi 3 gün çalışıyor. Günlük yevmiye 30 ytl x 2 = 60
60YTL X 3 gün = 180 YTL 1 dekar seraya;

³¹ A.g.e.

4.000 dekar X 180 = 720.000 YTL yıllık bakım için ödenen para (Yöre hakkında gündelikçi çalışan yevmiyeli işçilere);

1 dekar seraya yılda bir defa hayvansal gübre kullanılır (750 YTL);

4.000 dekar X 750 = 3.000.000 YTL yıllık hayvansal gübre satan kişilere ödenen para ve bu işin ticaretini yapan nakliyeciler;

1 dekar seranın ortalama olarak 3 yılda bir sera örtüsü (plastik örtü) değiştirilmekte 1 dekar seranın plastik örtü masrafı 1.000 ytl./ 3 yıl = 300 ytl yıllık plastik örtü gideri

4.000 dekar X 300 YTL = 1.200.000 YTL plastik örtü ticaretine ödenen para,

Plastik örtü çekim ekiplerine ödenen para 1 dekar sera 300 YTL / 3 yıl = 100 YTL yıllık plastik örtü çekimi için ödene para

4.000 dekar X 100 YTL. = 400.000 YTL. yıllık plastik çekim ekiplerine yıllık ödenen para,

1 dekar seraya 400 lt ilaç 30 ytl ye uygulanmaktadır. Yıllık toplam 400 lt ilaçlı su uygulandığı varsayılırsa; 1 dekar seraya yıllık 30 YTL ilaçlama ekipleri için ödeme

4.000 dekar X 30 YTL = 120.000 ytl ilaçlama ekiplerine ödenen para,

1 dekar seranın yıllık zirai ilaç ve gübre gideri yıllık 500 YTL

4.000 dekar X 500 YTL = 2.000.000 YTL zira ilaç bayilerine ödenen para

Belediyelere ödenen Hal rüsumu (%2)

Yıllık üretim değeri 30.000.000 YTL olduğuna göre Belediye ye ödenen % 2 hal rüsumu: 30.000.000 YTL X % 2 = 600.000 YTL. Belediye ye ödenen hal rüsumu

Bunların dışında bölgede bulunan 75 adet muz sarartma tesisi ve her tesiste ortalama 8 kişi asgari ücretle çalıştığı varsayılırsa 75 X 8 = 600 kişi geçimini muz sarartma tesislerinden kazanıyor.

1 kişi yıllık 350 YTL X 12 ay = 4.200 YTL

600 kişi X 4.200 YTL. = 2.500.000 YTL sarartma tesisinde çalışan işçilere ödenen para,

Bunlara birde seraların yıllık elektrik enerjisi kullanımı ve ödedikleri elektrik faturası, sarartma tesislerinin kullandığı araçların akaryakıt kullanımı ve elektrik enerjisi kullanımı, sarartma tesislerinde çalışan işçilerden devlete ödenen SSK primleri ve vergileri de düşünülürse; örtü altı muz yetiştiriciliğinin bölge ekonomisindeki yeri daha da önem kazanmaktadır.

Her yıl 200 dekar yeni sera yapılmaktadır. Bunlardan demir ticareti yapan kuruluşlar ve gündelikçi yevmiyeciler, sera yapım ustaları da geçimini sağlamakta. Böylece Örtü altı muz yetiştiriciliğinden Bölge halkının % 90 ı geçimini sağlamakta ve bölge için önemli bir değer taşımaktadır.

Resim 11 Kıl Keçileri

1.8.2. HAYVANCILIK

Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık çok daha iyi durumdadır: 2.000 civarında büyükbaş, 35.000 civarında küçükbaş hayvan beslenmektedir. Bunun yansıra arıcılık da yaygındır. Yaylalar arıcılık için gayet uygun bitki örtüsüne ve iklime sahiptir.³²

³² Mustafa Güğöl, **Kömürlü Köyü**, 1953 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

Hayvancılıktan elde edilen yıllık ürün miktarları şöyle sıralanabilir: süt üretimi – 5.500.000 lt.; et üretimi – 195.000 kg.; yapağı üretimi – 7.200 kg.; bal üretimi – 68.500 kg.

HAYVANSAL ÜRETİM

Hayvan Sayısı: Toplam Verim(Ton): Ürün Değeri:

Büyükbaş Hayvan Varlığı: 1100Baş. Süt: 2100Ton. 735.000 YTL

Et: 120Ton. 960.000 YTL

Küçükbaş Hayvan Varlığı:

Koyun: 40000 Baş. Süt: 120Ton. 48.000 YTL

Et: 14Ton. 126.000 YTL

Keçi :30.000 Baş. Süt.1.280Ton. 480.000 YTL

ARICILIKTAN ELDE EDİLEN GELİR

Arılı Kovan Sayısı:	Elde Edilen Ürün Kik.(Ton) :	Ürün Değeri	
4 800KoloniBal	: 120Ton.	1.080.000 YTL	Bal
Mumu	: 40Ton.	400.000 YTL	
Kanatlı Hayvan Varlığı	:3000Adet Yumurta:400.000Adet	360.000 YTL	
Tek Tırnaklı Hayvan Varlığı:	500Adet		
Kedi-Köpek	:250Adet		

Resim 12 Arı kovanlarından görünüm

1.9. BOZYAZI'DA YÜRÜTÜLMEKTE OLAN YATIRIMLAR

İçişleri Bakanlığı;

İlçe jandarma komutanlığı hizmet binası eski ve karakol tipi bina olması nedeniyle yetersizdir. Ayrıca şehrin ortasında kalması ve alanın dar olması, askerin eğitimi açısından olumsuzluk oluşturmaktadır. Bu amaçla ilçenin Paşa Beleni mevkiinde orman idaresinden tahsisi sağlayan beş dönüm arazinin imar ve kıyı kenar çizgisi ile ilgili çalışmalar tamamlanmıştır.

İçme Suyu ve Kanalizasyon

Bozyazı merkezinde halkın içme suyu artezyen kuyularından sağlanmaktadır. Söz konusu suyun yetersiz ve sağlıksız oluşu ilçenin içme suyu kaynaklarının onarılması ihtiyacını öngörmektedir.

İlçemiz Karamanastır mevkiinde bulunan su kaynağı temizliği ve miktarı açısından ilçeye uzun yıllar yetecek kapasitedir. Ayrıca doğal basınç yoluyla gelecek olması elektrik tasarrufu da sağlanacaktır.

Bozyazı ilçesinde kanalizasyon teşkilatının olmaması turizme yönelik önemli bir potansiyel olan doğa harikası doğal güzellikler ve denizin kirlenmesi sebep olmaktadır. İlçemiz için yararlı olacak kanalizasyon çalışması, belediye imkanlarını aşan bir proje olduğu için vazgeçilmiştir .

Devlet Planlama teşkilatı onayarak İller Bankası aracılığı ile yaptırılması önemli faydalar sağlayacaktır.

Sağlık Bakanlığı :

1998 Yılında 197. Milyar lira keşif bedeli ile ihalesi yapılan 30 yataklı Bozyazı Devlet Hastanesi İnşaatı devam etmektedir.

13 Devlet Hastanesi

İKİNCİ BÖLÜM

2.MERSİN İLİ BOZYAZI İLÇESİNİN EĞİTİM KURUMLARI VE TURİZMKALINTILARI

2.1.EĞİTİM KURUMLARI İLKÖĞRETİM OKULLARI

İlçede İlköğretim okulları bünyesinde 14 okul öncesi eğitim sınıfı mevcuttur.

***İlköğretim Okulları:**

İlçemizde 1997–1998 Öğretim yılında 8 yıllık Kesintisiz İlköğretim uygulamasına geçilerek zorunlu eğitim veren tüm kurumlar ilköğretim okulu statüsüne alınmıştır. Bu bağlamda ilçede 2 adet birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okulu, 16 adet okulu mevcuttur. Bunlardan 16 tanesinde 6.7.8 sınıflarda eğitim yapılmaktadır. Toplam 18 okulun 9 tanesi ilçe merkezinde 6 tanesi beldelerde 2 tanesi köylerdedir. Tüm ilköğretim okulları toplamı 18 olup, bu okullarda toplam 14 okul müdürü, 16 müdür yardımcısı 87 tane sınıf öğretmeni 64 tane branş öğretmeni olmak üzere toplam 217 öğretmen görev yapmaktadır.³³

***Liseler**

³³ Hasan Doğan, **Denizciler Mah.** 1969 Doğumlu , Fakülte Mezunu , İlçe Milli Eğitim Müdürü.

İlçede 3 tane genel lise,1 tane Anadolu Lisesi,1 tane Anadolu İmam-Hatip Lisesi olmak üzere toplam 5 tane lise bulunmaktadır.750 civarında lise öğrencisi bulunmaktadır.

***Özel Eğitim**

İlçede 3 tane özel dersane ve 1 tane özel sürücü kursu bulunmaktadır.

***Özel Yurt Ve Pansiyonlar:**

İlçede 3 tane öğrenci yurt ve pansiyonu bulunmaktadır. Bu yurtlarda 17 kız öğrenci ile 56 erkek öğrenci olmak üzere toplam 73 tane öğrencimiz bulunmaktadır.

Yaygın Eğitim Kurumları:

***Halk Eğitim Merkezi**

İlçede 1988 yılından bu yana Halk Eğitimi merkezi Müdürlüğü hizmet vermektedir.2005–2006 Eğitim-Öğretim yılı itibari ile çeşitli dallarda toplam 44 kurs açılmış olup, bu kurs dallarında 1130 tane kursiyer kurs görmektedir. Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğünde 1 adet müdür,1 adet müdür Yardımcısı,1 adet memur ve 35 tane usta öğretici görev yapmaktadır.

Sosyal Tesisler

İlçede 1 adet Öğretmen evi faaliyet göstermektedir. 1998–1999 yılı Aralık ayından itibaren Bozyazı İlköğretim Okulu bahçesine oturumu 370 m2 olan

Öğretmenevi binası yapılmıştır. Lokal, Yemekhane, İdari odası ve toplam 48 yataktan oluşan Öğretmenevi hizmet vermektedir.

2.1.1. BEYRELİ İLKÖĞRETİM OKULU

Okulun Tarihçesi: Okul 1951 yılında Belediye arazisine ait yerde mahallenin desteği ile açılmıştır. Bozyazı'daki açılan okullardan biridir. Kötekler, Narince, Akcami, Denizciler, Gürlevik mahallesinin öğrencileri de bu okula devam etmişlerdir. Öğrenciler çok kalabalık olduğundan sabahçı ve öğleci uygulaması ve her sınıfta en az üç şubesi bulunmuştur.

Resim 14 Okulun Genel Bir Görünümü

Okulun bahçesine yeni beş derslikli bir bina yapılmıştır. Şu anda 8 sınıf,1 Anasınıfı,1 müdür odası,1 öğretmenler odası,1 bilgisayar laboratuvarı, 1 Fen

Bilgisi Laboratuvarı mevcuttur. Halen 5 sınıf,4 branş öğretmeni 136 öğrenciyle Eğitim-Öğretime devam etmektedir.

2.1.2. BOZYAZI İLKÖĞRETİM OKULU

Resim 15 Okulumuzdan Görünüm

Okulun Tarihçesi: Okul 1982–1983 Eğitim-Öğretim yılında hizmete açılmıştır. 2000 yılına kadar ikili öğretim yapan okul 2000–2001 öğretim yılı dâhil olmak üzere Öğretmenevi ile birlikte yapılan 12 derslikle normal öğretime geçmiştir. İlçemizde eğitim-öğretim, sosyal ve kültürel alanlarda diğer okullara öncülük yapan okulun bilgi kültür yarışmalarında birçok ilçe birinciliklerinin yanı sıra 1993–1994 eğitim-öğretim yılında il üçüncülüğü, 1996–1997 öğretim yılında il dördüncülüğü, 2002–2003 eğitim öğretim yılı il birinciliği, 2003–2004 öğretim yılı il üçüncülüğü vardır.

Resim 16 Okulumuzdan Görünüm

2.1.3. ÇOPURLU İLKÖĞRETİM OKULU

Okulun Tarihçesi: Okul, 1986 yılında iki katlı betonarme şeklinde 1. katında ilkokul, 2. katında ortaokul olmak üzere eğitim öğretime hazırlanmıştır. (İlk okulun eğitime giriş tarihi 1987–1988 Eğitim-Öğretim yılının başıdır.) 1990–1991 Eğitim-Öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan genelge doğrultusunda iki okul birleştirilerek ilköğretim okuluna dönüşmüş olup, okulun adı da “Çopurlu İlköğretim Okulu” olmuştur.

Mülkiyet hakkı Belediyeye ait olan 1380 M2, pafta no:15, parsel no: 1833–1834 olup, imarlı durumdadır. Bahçe alanı 700 M2. dir. Okulun giriş tek kapıdan olup, birinci katında 1. kademenin 3 dersliği, anasınıfı, bilgisayar sınıfı, müdür odası, memur odası, hizmetli odası, ikinci katta 1. kademenin 2 dersliği, 2. kademenin 3 dersliği, öğretmen odası, laboratuvar odası ve arşiv bulunmaktadır. Depo, tuvalet ve lavabolar kısmı okulun arka bahçesinde yer almaktadır. Okul Belediye şehir suyundan istifade etmekte olup, binanın ısınması sobalıdır.

2.1.4. ÇUBUK KOYAĞI İLKÖĞRETİM OKULU

Resim 17 Okulumuzdan Görünüm

Okulun Tarihçesi: Okul 1961 yılında 3 derslikle eğitim-öğretime başlamış 1973 yılında 2 derslik ve 1 idare odadan oluşan ayrı bir bina daha eklenmiştir.

1993 yılında 5 derslik ve 3 idare odadan oluşan yeni bir bina

yapılmış ve ilköğretim okuluna dönüştürülmüştür. (1994–1995 Eğitim-Öğretim yılı) 1997 yılında ikinci kat ilave edilerek 15 dersliğe ulaşılmıştır. Okul her yıl yıl yükseltmiş ve 1994 yılı denetimlerinde kurum başarı puanı bakımından eğitim bölgesi birincisi olmuştur. Fen bilgisi laboratuvarı ve bilgi teknolojisi sınıfı, projeksiyon makinesi, televizyon, vcd, video, tepegöz eğitim ve öğretiminde aktif olarak kullanılmaktadır.

2.1.5. CUMHURİYET İLKÖĞRETİM OKULU

Resim 18 Okulumuzdan Görünüm

Okulun Tarihçesi: Okul 1974 yılında o günkü adıyla Çubukkoyağı köyünde Kırarası ilkokulu adıyla 4 derslikli binasında eğitim öğretime başlamıştır. Daha sonra Cumhuriyetin kuruluşunun 75. yılı nedeniyle adı Cumhuriyet İlköğretim okulu olarak değiştirilmiştir. Zorunlu ilköğretimin 8 yıla çıkarılmasından hemen

sonra yapılan iki katlı ve 10 derslikli yeni binada eğitim öğretime devam edilmektedir.

2.1.6. D.DURMUŞ TUFAN İLKÖĞRETİM OKULU:

Okulun Tarihçesi: 1970 yılı eğitim-öğretime açılan okul ilköğretimin 8 yıla çıkarılmasından sonra 1991 yılında ikinci bir bina yapılmıştır.

Resim 19 Okulumuzdan Görünüm

Yeni derslikleri ve diğer bölümleri ile bina yeterliliği açısından 50 yıllık sorununu çözdü. 2004–2005 Öğretim yılında 153 öğrenci, 9 öğretim kadrosu, anasınıfı ve iki idareci ile eğitim öğretim hizmetlerini sürdürmektedir.

2.1.7. HÜSEYİN HÜSNÜ TEK İŞİK İLKÖĞRETİM OKULU

Okulun Tarihçesi: Okul 1969 yılında Tekeli köyü ilkokulu adı ile iki odalı bir köy evinde açılmıştır. Eğitim öğretim bu şekilde devam ederken devlet vatandaş işbirliği ile 1969 yılında iki derslikli bir okul binası yapılmıştır. Zaman içerisinde öğrencilerin çoğalması ile yeni dersliklere ihtiyaç duyulmuştur.

Doksanlı yılların başında yazar H.Hüsnü Tekışık mevcut okul bahçesine iki derslik daha yaptırmıştır. Okulun ismi bundan sonra H.Hüsnü Tek ışık İlköğretimi olarak değiştirilmiştir. Aradan geçen yıllar içerisinde eğitim-öğretim okul ihtiyacının genişlemesi, öğrenci sayısının artması ile yazar H.Hüsnü Tekışık yeni derslikler yaptırmaya karar vermiştir. 1993 yılında okul bahçesine 4 derslikli bir bina daha yapılmıştır. 1998 yılında 4 derslik, 2003 yılında 4 derslik daha yaptırarak Eğitim-öğretim hizmetine sunulmuştur.

Halen okulumuz 9 derslik, 2 idare odası, 1 öğretmenler odası, 1 bilgisayar odası, 1 fen laboratuvarı odası, 1 İş ve teknik odası, 10 kabin öğretmen ve öğrenci tuvaletleri ile hizmet vermektedir.

2.1.8. KÖKOBASI İLKÖĞRETİM OKULU

Okulun Tarihçesi: Okulu 17 Mart 1980 yılında 2 derslik ve 1 idare odası olarak eğitim öğretime açılmıştır. Okul konumu gereği dağ eteğinde bulunduğundan mahalle sakinleri ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün onayı ile adı Kökobası İlköğretim Okulu olarak belirlenmiştir.

Resim 20 Okulumuzdan Görünüm

1984–1985 öğretim yılında 1 derslik, 1991–1992 Öğretim yılında ek 2 derslik yapılmıştır. 1993–1994 öğretim yılında da 5 derslikli yeni bir bina yapılmıştır. 1996–1997 öğretim yılında da ilköğretim okulu olmuştur. Okulumuz halen 1 anasınıfı, 1 bilgisayar sınıfı ve toplam 9 sınıfı ile eğitim öğretime devam etmektedir.

2.1.9. KÖTEKLER İLKÖĞRETİM OKULU

Okulun Tarihçesi: Bozyazı Kötekler İlköğretim Okulu 1979 yılında 3 derslikle eğitim-öğretime başlamıştır. Daha sonra ise 3 derslik daha ilave edilmiştir. 1998 yılında 4 derslikli ek bina yapılarak ilköğretim statüsünde öğretime devam etmiştir. Okul Narince köyü öğrencileri taşınmalı olarak gelmektedir. Bu yüzden taşıma merkezi ilköğretim okuludur.

2.1.10. LÜTFİYE KESKİN İLKÖĞRETİM OKULU

Resim 21 Okulumuzdan Görünüm

Okulun Tarihçesi: Okul 1967–1968 Öğretim yılında 5 derslikli prefabrik bina ile öğretime başlamıştır. 1981 yılında bu binanın tamamen yanması sunucunda halk ve devlet katkısı ile yeniden iki bina olarak 6 derslik yapılmıştır. 2002 yılında yeniden ayrı 3. binanın yapımı 3 katlı 10

derslik ve yan birimler Devlet ve vatandaş tarafından yaptırılmıştır. Kısa sürede her türlü donanımı gerçekleştirerek 8 yıllık eğitim-öğretim uygulamasına 2002–2003 döneminde başlamıştır. Okulun eski adı Gürlevik ilköğretim okulu iken, kat ilavesini yapan Mevlit ve Ahmet KESKİN' in merhume anneleri Lütfiye KESKİN adı okula verilmiştir.

2.1.11. ÖZEL MUSTAFA UYSAL İLKÖĞRETİM OKULU

Okulun Tarihçesi: Özel Mustafa Uysal İlköğretim okulu 09.09.2002 tarih ve 21084 sayı ve 12100 kurum kodu ile 2002–2003 Eğitim-öğretim yılında hizmete girmiştir. Okul adını kurucusunun babasının adını almaktadır. Tam gün eğitim yapan ve 208 öğrenci kapasitesine sahip okulda yabancı dil olarak İngilizce verilmektedir. 2002–2003 eğitim-öğretim yılında 46 öğrenci ve 4 sınıfla başlayan okul bu gün 83 öğrenci ve 8 sınıf kapasitesine ulaşmıştır.

2.1.12. ÖRTÜLÜ 100. YIL İLKÖĞRETİM OKULU

Okulun Tarihçesi: Okul 1981 yılında Tekeli kasabası Örtülü Mahallesinde mahalle sakinleri tarafından 2 derslik ve bir idareci odası olarak yapılmış olup, daha sonra aynı bina üzerine ikinci katı yine vatandaşlar tarafından yapılmıştır.

Eğitim-Öğretimin sekiz yıla çıkması ile yine vatandaş tarafından 6 derslik ve 2 idareci odası olmak üzere ek bina yapılmış olup, halen bu iki binada eğitim-öğretim devam etmektedir.

2.1.13. TEKELİ İLKÖĞRETİM OKULU

Okulun Tarihçesi: Köy halkından Mehmet KAYHAN'ın bağışlamış olduğu arsa üzerine 1968 yılında Gözsüzce ilkokulu adlı bir ilkokul yapılmış ve aynı yıl eğitim-öğretime başlamıştır. Okulun bahçesinde Gözce ve Gözsüzce köyü halkı tarafından 1984 yılında devlet vatandaş işbirliği ile ortaokul inşaatı başlamıştır. Tek katlı ve beş derslikli bina tamamlanarak 1985 yılında Gözsüzce ortaokulu

adı altında eğitim-öğretime başlamıştır. Okulun adı daha sonra Tekeli İlköğretim Okulu olarak değiştirilmiştir.

2002–2003 Öğretim yılında ek bina yapımına başlandı. 2. kademe öğrencileri bir yıl geçici olarak Örtülü 100. Yıl İlköğretim okulunda eğitim görmüştür. 2003–2004 Eğitim-Öğretim yılında 8 derslik, 1 bilgisayar odası, 1 laboratuvar, 1 öğretmenler odası, 2 idare odası olarak eğitime açılmıştır. Bilgisayar odası faaliyete geçmemiştir. Okulun özellikleri: Merkez köyde olduğundan ayrıca taşıma merkezi olmasından 5 muhtarlığa ait yerleşim birimi öğrencileri eğitim-öğretim görmektedir.

2.1.14. TEKMEN İLKÖĞRETİM OKULU

Okulun Tarihçesi: 1949 yılında üç derslik ve bir lojman yapılarak eğitim ve öğretime başlamıştır. Bu binada eğitim öğretim uzun yıllar devam ederken, nüfusun artması ve öğrenci sayılarının da artması nedeni ile 1976 yılında 2 derslik ek bir bina daha yapılmıştır. Daha sonra 20.10.1989 yılında Tekmen Belediyesine ait prefabrik bir binada 3 derslikli Tekmen ortaokulu açılmıştır. Tekmen köyü ilkokulu ve Tekmen ortaokulu bağımsız bir şekilde eğitim-öğretimlerini sürdürürken eski ilkokul binasının yıkılması üzerine 1990–1991 öğretim yılının mayıs ayında 5 derslik yeni bir bina yapılmış ve iki okul Tekmen İlköğretim Okulu adı altında birleştirilmiştir. Öğrencilerin bir kısmı Tekmen lisesinin 3 dersliğinde eğitim öğretim yapmaktadır. Okula her yıl 25–30 civarında yeni kayıt gelmektedir. Okul mevcudu 200 öğrenciden ibarettir.

2.1.15. VALİ ÇETİN BİRMEK İLKÖĞRETİM OKULU

Okulun Tarihçesi: Okul Akyaka İlkokulu olarak 1948 yılında açılmıştır. 1982 yılında Akyaka İlkokulu olarak yeni yerleşim yerinde yapılan üç sınıflı binaya taşınmıştır. Vali Çetin Birmeç İlköğretim Okulu adını aldıktan sonra 1994 yılında devlet vatandaş işbirliği ile yapılan yeni binaya taşınmıştır.

1994 yılında Akyaka ortaokulu ile Akyaka İlkokulu birleşerek Vali Çetin Birmek ilköğretim okulu adını almıştır. Okul 24 dersliktir. 7 adet yönetici odası, 1 adet bilgisayar laboratuvarı, 1 adet fen laboratuvarı, 1 adet iş eğitimi atölyesi vardır.

2.1.16. BOZYAZI ANADOLU LİSESİ

Okulun Tarihçesi: Bozyazı Anadolu Lisesi 20.08.1996 yılında Bozyazı Lisesi bünyesinde açılmış olup, Bozyazı lisesinin ikinci katında eğitim-öğretime başlamıştır. Halen Bozyazı Lisesi'ne ait binada eğitim-öğretimini devam ettirmektedir.³⁴

Resim 22 Okulumuzdan Görünüm

2.1.17. BOZYAZI LİSESİ

Okulun Tarihçesi: 1980–1981 eğitim-öğretim yılında kurucu müdür Galip ATALAY'ın girişi ile Bozyazı Lisesi ortaokul bünyesinde açıldı. 1982–1983 eğitim-öğretim yılında Bozyazı İlköğretim okulunun açılması ile ortaokulun tamamı ilkokulun bir kısmı buraya taşınarak lise bağımsız hale getirildi. 1988 yılında Bozyazı İlkokulu ilave edilerek tüm öğrenci ve öğretmen kadrosu ile Bozyazı İlköğretim Okulu bünyesine taşındı. 1993 yılında mevcut taş bina ve

Resim 23 Okulumuzdan Görünüm

prefabrik bina yıkılarak şu anda Anadolu Lisesinin eğitim-öğretim gördüğü bina lise için yaptırıldı. 1994 yılında şimdiki lise binasının birinci katı yapıldı. 1996–1997 eğitim-öğretim yılında Anadolu Lisesinin açılması ile eğitim öğretime aynı binada ortak devam edildi. 1997–1998 eğitim-öğretim yılında dönemin Kaymakamı M. Turan ÇUHADAR'ın katkıları ile okulun 2. ve 3. katı yapıldı. Mevcut binada eğitim-öğretime devam edilmektedir.

2.2. TURİZM KALINTILARI

2.2.1. NAGİDOS ANTİK KENTİ

Nagidos, Antalya’ da Manavgat Çayından başlayıp Torosların güney etekleri boyunca Limonlu çayına kadar uzanan ve ilk çağda dağlık Kilikya (Cilicia Tracheia) olarak bilinen bölgenin bir liman kentidir. Kalıntıları bugün İçel ili Bozyazı ilçe merkezinde Sini çayının doğusundaki Paşa beleni tepesi üzerinde bulunmaktadır³⁵. Antik kaynaklar Nagidos’u Nagidos’a veya Nagidos olarak belirtir. Yine antik kaynaklardan öğrendiğimize göre İ.Ö.IV.yy’ da mevcut olan şehirler(Batıdan doğuya doğru

:Korakesium(Alanya),Selinus(Gazipaşa),kharadrus(kaledıran), Anamenium(Anamur),Nagidos(Bozyazı),İdeum(Tekmen),Kalenderis(Aydıncık) Veaphrodisias (Hacısaklı-ovacık)’ dır.Limanı olan bu kentler arasında yer alması Nagidosun önemli bir liman şehri oldunu gösterir.Bizanslı yazar Hakaıos !a göre şehrin kurucusu Nagidos Küpernetis’tir.Tamamen çevreye hakim bir tepe (Paşabeleni tepesi) üzerinde kurulan şehrin önündeki küçük ada ise Nagidussa adasıdır. P.mela’da yapmış olduğu açıklamasında şehrin Samos’dan gelen kolonistler tarafından iskan edildiğini belirtir.

Antik kaynaklardan Strabon’da Nagidos Anamurium’dan sonraki ilk kent olan Nagidos’a ,sonra bir demir atma yeri bulunan Arsinoe’ye ve “orta yerde , bir demirleme yeri ve tersaneleri bulunan Lapathos kenti yer alır.Kent Laponyalılar ve Praksanderos tarafından kurulmuştur.Ve Karşısında Nagidos kenti vardır.”şeklinde geçmektedir.Bu metinden de anlaşıldığı gibi, Strabon şehir hakkında fazla açıklayıcı bilgi vermemektedir.

Bizans döneminde yapılan deniz haritalarında ise doğudan batıya doğru yapılan sıralamada”Aphrodisias, Berenice, Kelenderiş, Mandanen, Anamurium”şeklindedir. Görüldüğü gibi bu listede Nagidos yer almamaktadır. Bu da Bizans döneminde şehir ve limanın eski önemini kaybettiğini göstermektedir.

Nagidos'a 19. yy başlarında Kaptan F.Beaufort, Anadolu'nun güney kıyılarında yaptığı deniz seyahatinde uğramıştır. Nagidos'un yeri özellikle 19. y.y. da buraya uğrayan F. Beaufort, R. Heberdey, A.Wilhelm gibi seyyahlar ve araştırmacılar tarafından doğru olarak tesbit edilmiştir. Bunlar burada gördükleri bazı kalıntıları da tanıtmışlardır.

Bu tarihten sonra bölgede buna bağlı olarak Nagidos'da yüzey araştırmaları artmıştır. Ramsay Nagidos'un İ.Ö.5. ve 4. y.y. lara ait önemli bir yerleşim olduğunu, ondan sonra isminin gemediğini, buna sebep olarakta isminin değiştirildiğini yada İskenderden sonraki dönemde yeni kurulan bir şehire kent halkının alınıp götürüldüğünü düşünmektedir. Fransız seyyah Ch.texier Anamurium'a kadar gelip oradaki yapılardan bahsetmesine rağmen, Nagidos'un tarihi hakkındaki bilgilerimiz çok azdır.

İ.Ö. 11. binyılda Nagidos'un da içinde bulunduğu tüm dağlık Kilikya, büyük olasılıkla Tarhundaşşa krallığının sınırları içindedir. Burada yaşayan halkın da Luviler olduğu, Hitit kökenli Luvilere ait yer ve şahıs adlarının Roma imparatorluğu çağı içlerine kadar sürdüğü bilinmektedir. Demir çağında ise İ.Ö. 1000-500 Nagidos'un Hilakku bölgesi sınırlarında olduğu savunulmaktadır.

İ.Ö. 8. y.y. sonralarından itibaren Dağlık Kilikya bölgesinde kolonizasyonlar başlamıştır. Bunların arasında Kalenderis (Gilindire-aydıncık),Afrodisias(Hacıisaklı-ovacık),Nagidos(Bozyazı) bulunmaktadır.

Nagidos un bu dönemde kolonize edilmesi burada ir yerleşmenin yer aldığına ve belirli bir öneme sahip olduğunu gösterir. İ.Ö.6. yüzyılda Nagidos'un kralı Appuvaşu'nun yönetiminde bir şehir olduğu söylenebilir. Nagidos'ta sikke darbı ise ilk kez İ.Ö.5.yy,2. yarısından başlar ve büyük İskender zamanına kadar sürer.Bu sikkeler Pers standardına göre basılmıştır.

Üzerinde Nagidion veya Nagidiocon ibareleri taşımaktadır. Nagidos sikkeleri üzerinde Aphrodite,Eros,Dionysos, Herakles ve Zeus gibi mitolojik figürler tasvir edilmiştir. Kent bir süre Pers egemenliği altında kalır ve satrap Ariobarzanes'in sikkeleri burada darbedilir.İ.Ö.4.yy sur duvarlarının inşa

³⁵ Bozyazı Kaymakamlığı Yazı İşleri İlçe Genel Bilgilendirme Dosya Planı, Bozyazı,2005, s. 6.

edilmesi ve aynı yy da sikke basan şehirler arasında bulunması , klasik ve Helenistik devir başlarında ekonomik politik ve sosyal bir öneme sahip olduğunu doğrulamaktadır.Mersin müzesinde bulunan bir kitabeden , Anamur, Nagidos ve hemen yakınında bulunan Arsinoe arasındaki sınır anlaşmazlığı konu edilmiştir.Burada iki kitabenin ve bunların birinin Arsinoe nin kapalı yerine , diğerinin de Nagidos da Afrodit tapınağına dikildiğı anlaşılmaktadır.Kitabe Helenistik döneme, İ.Ö .3. yüzyıl sonlarına aittir.

Sikkeler üzerindeki tasvirlerden de burada bir kült yerinin olabileceğini düşündüğümüz Afrodit' in , Hellenistik döneme ait bir tapınağının varlığı bu kitabeye göre kesindir. Helenistik dönemde bölgeye bağlı olarak Nagidos Suriye deki Seleukoslar ile Mısır'daki Ptolemaioslar arasında sık sık el değiştirmiştir. İ.Ö. 2.y.y. da Bölgede görülen korsanlardan etkilenen ve rahatsız olan şehirlerarasında yer almaktadır.

Korsanların temizlenmesinden ve Roma İmparatorluk döneminin başlarındaki rahatlığın ardından, İ.S.52. yılında iç kısımlardan gelen aşiretler kenti kuşatır. Ancak kent Kommagene Kralı IV. Antiochos tarafından kurtarılır. Nagidos, Klasik ve Helenistik devirdeki önemini, Roma imparatorluk döneminde kaybetmiş ve ismini duyuramamıştır.

Orta dağlık Kilikya nın önemli kıyı şehirlerinden Anamurium, Kelenderis ve Seleukeia üç önemli kıyı kenti olarak, hemen hemen tüm coğrafyacılar tarafından zikredilmiştir. Buna karşılık saydığımız kentler kadar önemli olan Nagidos(Bozyazı), Aphrodisias(hacısaklı-ovacık)gibi antik kentler türlü nedenlerle yaşanılır yerler olmaktan çıktıkları için 18. ve 19. yüzyıllarda keşfedilinceye kadar unutulmuşlardır.

Nagidos antik kentinden günümüze çok az kalıntı kalmıştır. Paşa beleni tepesi üzerindeki sur duvarı kalıntıları ve tepeye çıkan yolun yapımı esnasında parçalanmış kaya mezarları, yarımada üzerinde bulunan Genç Osmanlı dönemine ait kalıntılar ve bir kooperatif inşaatı esnasında çıkarılıp bugün Anamur müzesinde sergilenen pişmiş toprak lahitler ile çeşitli mezar hediyeleri önemli buluntulardır.

2.2.2. ARSİNOE

Antalya-mersin Devlet Karayolu'nun İlçesine 25 m geçtikten sonra, Maraş mevki olarak bilinen yerden sağa doğru 1km'lik stabilize yolu izleyerek, deniz kenarından denize doğru burun biçimde uzanan hâkim bir tepe üzerinde Arsinoe kalıntıları bulunmaktadır. Arsinoe antik kenti'nin yeri ve adı konusunda hiçbir tereddüt yoktur. Eski Çağ'ın ünlü coğrafyacısı Strabon coğrafya adlı kitabının 233. sayfasında Anamurium dan sonra ilk kent olan Nagidos 'a , sonra bir demir atma yeri bulunan Arsinoe ye gelinir denmektedir³⁶.

Akdenizin kıyılarında kurulan bir çok şehre Asrince adı verilmiştir . Bilinen dört Asrince antik kenti vardır. Asrince antik kent içinde Bozyazı' da bulunan Arsineo kenti. II Arsino adına inşa edilmiştir.

Doğu-batı limanları Arsinoe çevresi arazinin eğimine uyan kale surları yer alır. Bunlar kulelerle takviye edilmiştir. Takviyelerle dirilmiş olan batı duvarları oldukça sağlam olarak bu zamana kadar gelmiştir. Antik kent içinde bir çok yapı kalıntısı tamamen tahrip olmuştur. Bunlardan Anemurium'da gördüğümüz mezar yapılarını andıran iki katlı kubbeli, bazılarını üst görüntüleri mozaik ile süslü olanı dikkat çeker. Bunlardan bazılarını üst görüntüleri tonoz çatılıdır .

Ören yerinin kuzeydoğusundaki bulunan kilise ile en doğusunda bulunan kesme ve moloz taştan inşa edilmiş bazilik plan özelliklerini koruyarak zamanımıza kadar gelmiştir .

-

2.2.3. ARSİONOE ANTİK KENTİNDE BULUNAN YAZIT VE TÜRKÇESİ

(Mersin Müzesinde Sergilenmektedir)

³⁶ Özge F. Uysal, *Anamur ve Çevresi 2003*, Anamur,2003, s. 2-7.

Threasas Arsinoe kentinde ve Archolerını selamlar. Mektubunuz aldık ve elçileriniz andremenos ve Philotelos'u arazi konusuyla ilgili olarak dinledik.Nagidoslular tarafımızdan yapılan istek doğrultunda sınır belirleme işlemi yaptıklarından,arazi her türlü anlaşmazlığın giderilmesiyle sizin malınız olmuş bulunuyor.Refaha kavuşmanız ve böylece karala başlangıç dan daha çok vergi verebilmeniz için araziyi yararlı bir şekilde işleyip ağaçlandırmanız gereklidir³⁷.

Çünkü bizde sizin için gayret göstererek ve vatandaşlarınıza tek tek ve bir bütün olarak yararlı ve gerekli her şeyi sağlamaya çalışarak şehrinizi adına layık bir duruma getirmeye çalışıyoruz. Bu sebepten sizlerde vatandaşlık görevinizi gerektiği gibi yerine getirmeli, kral ve kraliçeye gerekli kurbanları zamanında sunmalısınız. Kurallara uymanız için bize Nagidoslular tarafından gönderilmiş olan ve bu konuları içeren kararın kopyasını size gönderiyoruz. Geri kalan hususları elçiler Andromedes ve Philothes ile görüşüp, onları size bunları bildirmekle görevlendirdik.

Leosthenes oturma başkanlığıydı. Prostatai'ların başvurusu üzerine Aspendoslu Apollonios' un oğlu ve fahri hemşerimiz Aetos Kilikya yöneticisi olduktan sonra ,uygun bir yer bulup adını kralın adından kalan Arsinoe kentini kurdu ve o zamana kadar bize ait olan araziye orayı kullanan barbarları uzaklaştırdıktan sonra göçmenleri yerleştirdi.

Şimdi artık onun oğlu Thraseas, kral tarafından Kilikya da görevlendirilmiş yönetici olarak kente saygın bir konum kazandırmak çabasıdadır. Bu nedenle Thraseas Arsineo kenti göçmenleri ve onların daha sonraki nesilleri toprak sahibi olsunlar diye, kentimize ait araziye oradaki göçmenlere terk etmemizi bizden rica etti. Thraseas orad bir kent arşivi kurup, kent kendi kanunlarını çıkarmasını ve araziye topraksızlara paylaştırmayı arzu ettiğinden Nagidos halk ve şehir meclisleri halen orda bulunan göçmenlere kamu kullanımını açık arazimizden toprak vermeyi ve Thraseas başka göçmenler getirmesi halinde onu övmeyi kararlaştırmışlardır.

³⁷ A.g.k

Yeni gelen göçmenler Nagidos tan gelen göçmenler kabul edilmelidirler. Bu göçmenler vergi belgemiz çevresinde krala Arsinoe ye ve Barenike ye vergi ödemelidirler. Kendi şehirleri içinde, kendi çıkardıkları yasalara göre hüküm sürmeli ve Nagidos' ta tıpkı Nagidoslular gibi aynı vatandaşlık hakkına sahip olmalı ve derhal miras hakları da saklı kalmak üzere tüm kutsal törenlere katılma hakkını elde etmelidirler.

Onlardan her biri kura çekerek belirledikleri muhtarlığa kayıt olmalı ve gerekli vergileri ödemelidirler. Kentimiz (Nagidos) Homonoia törenleri düzenlediğinde onlara davet edilmeli ve gerekli olanı ödemelidirler. Buna karşılık Nagidoslular da Arsinoeliler tanrısız kardeşler mısır kralı II.Ptolemaios ve Mısır kraliçesi Arsinoe ye kurban sundukların da hazır bulunmalı ve aynı miktarda vergi ödemelidirler.

Nagidoslular artık Arsinoelilere bu karar uyarınca verilmiş olan arazi nedeniyle herhangi bir anlaşmazlık yaratmalarına izin vermeyeceklerdir. Ancak Nagidoslu bir Archon bu yönde bir başvuruyu gündeme alırsa yada bir konuşmacı böyle bir başvuruda bulunursa archon 10.000 drahmi başvuruda bulunan 1.000 Drahmi ödemeli ve bu para arsinoe tapınağına verilmeli , yapılan başvuru geçersiz sayılmalı.

Eğer iki kentten birine haksızlık yapılacak olursa, yani: Arsinoe den biri Nagidos tan birine haksızlık yaparsa, haksızlığa uğrayan Nagidos yasalarına göre bunu giderilmesini istemeli. Bu tür haksızlıklarda yargı yolu bir yıl süre ile açık olup, haksızlığın yapıldığı andan itibaren bir yıl geçtiğinde yargıya başvurulmazsa olay zaman aşımına uğrar. Eğer biri bu bir yıllık sürenin geçmesinden sonra yazılı yada sözlü olarak mahkemeye başvurursa bu başvuru geçersiz sayılmalıdır.

2.2.4. MARAŞ HAMAMI

Yapı Antalya-Mersin karayolunda, Bozyazı'ya 2 km. uzaklıkta Maraş mevki olarak bilinen yerde yolun sağında 100 m uzaklıkta tarla içerisinde yer alır.

Küçük ölçekteki yapının inşasında kesme ve moloz taşları kullanılmıştır. Yapıdan zamanımıza sadece merkezi kubbeli bölüm, su haznesi ve havuz gelebilmiş diğer mekânların hemen hemen tamamı yıkılmış durumdadır. Yapının giriş kısmının altından gelen kaynak sağdaki havuzun içine dökülür. Burada yaşayanlar geleneklerinden esinlenerek, bu pınarın başını kutlu yer saymışlar, su gereksinimlerini buradan karşıladıkları gibi üzerine birde hamam inşa etmişlerdir³⁸.

Yapının herhangi bir yerinde yazıt bulunmamakla birlikte ilk yapılışı geç Roma döneminde olmalıdır. Yapı daha sonra büyük bir olasılıkla Selçuklular ve Karamanoğulları dönemlerinde yeniden onarılarak kullanılmış olabilir.

Yapının ön bölümü (soğukluk) tamamen yıkılmıştır. Fakat kalan temel izlerinden 5.30 m. genişliğinde 7–70 m. uzunlukta olduğu anlaşılmaktadır. Girişten sonra sağda küçük ir mekân yer alır. Buradan Frigidarium yüzme havuzuna geçilir. Giriş mekânının da 600x2.00 m. ölçeğinde tonozlu bir mekâna geçilir. Buradan 3,35x3,35 m. ölçeğindeki merkezi kubbeli caldarium sıcaklık kısmına geçilir. Bu mekân sağdaki su haznesine bir pencere ile açılır. Yapının hypokaust ısıtma sistemi ile ısıtıldığını tüm yapıyı dolanan tubulatie künklerden anlıyoruz.

2.2.5. DÖRT AYAK HARABESİ

Anamur-Silifke karayolu'nun Bozyazı ilçesini geçtikten sonra 7 km. de yolun 800 m. güneyinde yer almaktadır. Bozyazı ilçesi, Çubukkoyağı köyünde bulunan ve gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar yüksek Kurulunun 09.09.1978 gün ve A-1306 sayılı kararı ile 1. derecede arkeolojik sit alanı olarak tescil edilen Maraş tepesi (Arsinoe) Antik kentinin kuzey eteğinde yer alan ve halk

³⁸ Özge F. Uysal, *Anamur Ve Çevresi 2003*, Anamur,2003, s. 16.

arasında dört ayak harabesi olarak bilinen Kule-ev tarzındaki yapı, dıştan dışa 5.20x5.55 m. içten içe 4.80x4.35 m. ebadında ölçülere sahip iki katlıdır³⁹.

Yapı yüksekliğinin tam ortasına rastlayan deliklerden, birinci katı ile ikinci kat arasında ahşap hatılların mevcut olduğu anlaşılmıştır. Yapı moloz ile kaba duvar tekniğinden yapılmış olup, duvarlarında olması muhtemel sıva izlerine rastlanılmamıştır. 1.35 m. açıklığına sahip, giriş kapısı batı duvarlarında yer alan yapıda zeminden itibaren 2.80 m. yükseklikte yer alan ve bütün duvarlarında rahatlıkla görülen mazgal delikleri birinci katın havalandırılması için yapılmışlardır. İkinci katta ise yine dört duvarda da rahatlıkla görülecek şekilde, kemerli pencereler bulunmaktadır.

Çatısı tamamen yıkılmış olan yapının üst mimarı izlerken arta kalan kısımlarının incelemeden geçirilmesi sonucu çatı yapısının yörede antik dönemlerden sık sık kullanılan şekilde semer dam çatı örtülü olduğu anlaşılmıştır. İkinci kata çıkışı içten ahşap bir merdivenle sağlanan yapıda diğer ahşap malzemelerinde olduğu gibi merdiveninde tamamen yok olduğu anlaşılmıştır. Gerek üstü yapılan ve gerekse çatıdan dökülen malzeme ile dolu olan zemin ne tür bir teknikle döşendiği hakkında bir fikir sahibi olmamaktayız. Ayrıca kuzeyine bakan duvarında tahribat sonucu büyük bir oyuğun açılmış olduğu görülmektedir.

2.2.6. SOFTA KALESİ

Softa Kalesi Anamur-Silifke Karayolunda Bozyazı ilçesini geçtikten sonra 20 km'de yolun sonunda hakim bir tepe üzerinde yer alır.

Softa Kalesi surları yer yer iyi korunmuş durumda olup, oval formdadır. Batı surlarının ortasında yer alan kale giriş kapısında ara mekânla savunma gözü arttırılmıştır. Dış kale ve iç kale surlarından oluşan ve çok geniş bir alana yayılmış olan Softa Kalesi'nin güney yamaçlarında yer alan yapı gurupları eski bir liman kenti olan "Arşione"ye " kadar uzanır.

³⁹ A.g.e. , s. 17.

Kalenin güney yamacında örneklerini Anemurium antik kentinde gördüğümüz mimari biçiminde inşa edilmiş iki katlı mezar görülür. Yapının üst örtüsü tonozla örtülü olup yıkılmıştır. Kale girişinin sonunda bulunan ve duvarları halen ayakta yapı camii, bir rampa ile ulaşılan mekân saray olduğu tahmin edilmektedir. Kalenin sur, duvarlarına yakın inşa edilmiş küçük ölçekte genç roma döneminde ait hamam yer alır. Bu yapılar dışında Roma ve Bizans dönemlerinde kullanılmış olan içleri sıvalı çok sayıda sarnıç yer alır. Kale son olarak karamanoğulları döneminde iskân edilmiştir.

2.2.7. SUSAMLIK KALESİ

Susanlık kalesi, Antalya-Mersin karayolunda Anamur 'dan sonra Bozyazı ilçesine 2 km. kala sola döndükten sonra, Denizciler mahallesi'nin kuzeyinde 500 m. Uzaklıkta hakim bir tepe üzerinde yer alır. Antik kentte ilk bakışta geç roma devri özellikleri gösteren yapı grupları göze çarpar.

Batıda en yüksek nokta 4.80x4.80 m. ölçeklerinde gözetleme kulesi yay şeklinde tepeyi çeviren kale surları ile önemli bir yapıya ait olması muhtemel mimari parçalar, tonoz örtülü sarnıç yer alır. doğu yönünde üst örtüsünün tamamen yitirmiş şapel binası yer alır. Kuzeyde birbirine bitişik fonksiyonu çözülmeyen iki yapı yer alır. tam ortada G.Hitit dönemine ait taş oyma işi lipasyon oyukları ve taş merdivenler görülür. Çevrede yapılan yüzeysel araştırmalara göre; kaba deve tüyü renginde boyamasız kalın ve ince cidarlı cizi bezekli yada kabartmalı seramik örnekleri ile ince cidarlı cam eşya örnekleri ele geçmektedir. Ören yeri G.Hitit, geç Roma ve Bizans dönemlerinde iskan görmüştür.

Resim 25 Susanlık Kalesi

2.2.8. MELENIA

Melenia antik kenti kalıntıları, Bozyazı – Silifke yolu 11 km.’ de sağda deniz kenarında hakim bir tepe üzerinde yer alır.

Eski çağın ünlü coğrafyacısı Strabon, Anadolu ‘nun tarihi coğrafyasını anlatan 233.kitabında “Anemurium’dan sonra ilk kent olan Negidos’a sonra bir demir atma yeri bulunan Arsinoe’ye sonra Melenia olarak adlandırılan bir yere ve bir liman kenti olan kelnderis’e gelinir” demektedir.

Melenia tipik bir Akdeniz yerleşimidir. Antik çağlarda yabancı ülkelere göçenler köprü başı kurabilmek için hep bu çeşit savunması kolay yerler seçmişlerdir. Melania ’da deniz tarafında etekleri suya kadar inen yüksek burun kara yönünde de devam eder. Mevcut doğal limanla savunmada çok kolay bir yol seçilmiştir.

Bu tip şehirlerde genellikle görülmeyen akropolis bu yerleşmede tespiti belirlenememiştir. Ören yerinin ortasında görülen taş duvar çevrilmiş mekân

büyük bir olasılıkla iç kale savunmasında kullanılan kale görevini yapıyordu. Doğu – batı yönünde kurulan yaklaşık, 1km.uzunluğunda 400m.genişliğindeki bir alanda antik kentte surlar salt stratejik düşüncelerle ve arazinin verdiği imkânlardan yararlanarak planlanmıştır.

Moloz taş ve horasan harçlı surlar kenti gevşek olarak sarmakta ve basit bir şehir planında etkilememektedir. Surların yapımında mevcut kaya bloklarının doğal imkânlardan yararlanılmıştır. Sur içinde bulunan ve şehir dokusunu oluşturan yapılardan çok az kalıntı zamanımıza gelebilmiştir. Birçoğu yoğun bitki örtüsü altında kalan bu kalıntıların fonksiyonlarının ne olduğu dahi anlaşılamamaktadır. Yapıların bu nedenle tahrip görmüş olmalarından, şehrin antik çağlarda yıkılıp yakıldığı kanaatine varılmaktadır.

Kentin doğusunda, nekropol alanının ortasında moloz taşlardan oluşmuş, tepe kenarında duvar kalınlığı 0.60 m. Apsis ağız genişliği 7.30 m. Olan kilise yer alır. Yapılan apsisin dışında hiçbir mimari özellik zamanımıza intikal etmemiştir.

Ören yerinin doğusunda yer alan nekropol sahasında Anemurium ören yerinde sistemli olarak gördüğümüz mezar tiplerine benzeyen, fakat çok küçük ölçekte inşa edilmiş tonoz örtülü, tabanları taş döşeli tek ve iki odalı iki katlı mezar örnekleri yer alır. Mezarlar moloz taştan ve araları horosan harçlı olarak inşa edilmiştir.

2.2.9. YELBİZ KALESİ

Bozyazı ilçesi, Tekedüzü köyü, derebaşı ilkokulu önünden kuzeybatıya doğru 1,5 saatlik bir yürüşle çıkabilen tepe üzerinde yer alır.

Gerçektende büyük bir avlusu ile iki geniş holü ve bazilika kısmının çoğu ayakta kalmış olan bu yapı daha çok bir manastırı andırmaktadır.Yapının giriş kapıları ve pencereleri yuvarlak kemer sistemi ile inşa olmuştur. Yapının iç duvarlarında aynı hizada yer alan kare formunda deliklerin üst örtüsünün ahşap çatı olduğu izlemine vermektedir. Yapı grubunun doğusunda yer alan apsisi

belirgin bazilika yapısının orta zemininde geometrik düzenleme içinde mozaik izleri mevcuttur. Mozaikler son derece tahrip edilmiş durumdadır.

Büyük bir avlusu olan, batısında avlu girişinin iki yanında yaklaşık 6–7 m. yükseklikte kısmen ayakta kalmış karşılıklı iki kule mevcuttur. Avlu duvarları önemli ölçüde tahrip olmuştur. Yapının ön kısmında dışardan içeriye doğru derin bir kanalı olan ve merdivenle inilen bir sarnıç bulunmaktadır. Doğuda yine sarnıç olduğunu sandığımız ikinci bir yapı yer alır.

Manastırın batı yönünde küçük apsisli şapel binası, şapelin yine batısında dikdörtgen formunda planlı apsisli ikinci şapel binası görülür.

2.2.10. AZITEPE

Anamur Bozyazı karayolunda Çarıklar Köyü sınırları içerisinde Azıtepe kalıntıları yer alır. Antik yerleşimin en doğusunda İ.S 4.yüzyıla ait apsisi ve sintrinon izleri belirgin geniş ölçekli bazilika yapısı görülür.Ören yerinin güney doğusunda moloz taştan beşik tonozlu hamam yer alır.

2.2.11. ÇALTIMAĞARASI

Bozyazı'ya 45km.uzaklıkta, Lenger Köyü'nün 5 km. kuzey-doğusunda Çelti yaylasındadır. Derinliği 40m.olup merdiven inişli, iki katlı 2000m2 alana yayılmıştır. Mağaradaki dikit ve sarkıtlar tahminen 70.000 yıllık büyük sütunlar halinde oluşmuştur. Sarkıt ve dikitlerin çoğunluğu beyaz ve kırmızı renktedir.

2.2.12. BOZYAZI AK CAMİ

Bozyazı'dan sonra Çopurlu ve Kızıllalan köyleri üzerinden 12. km de bulunan Akcami köyünün güney ucunda yer alan cami taştan üst örtüsü

tamamen yıkılmış kufe plan arzeden bir yapıdır. Üst örtünün düz dam biçiminde olduğu sanılmaktadır.

Cami girişi kuzeydeki kapıdan sağlanır. Girişin lento taşı üzerinde yer alan yazıt son derece tahrip olmuştur. Tam karşıda yer alan mihrabın sağında taş minber yer alır.

2.2.13. BOZYAZI AKCAMİ KÖYÜ BEY HAMAMI

Hamam Akcami köyü içerisinde yer alır.Çok küçük ölçekte olduğundan bey hamamı “özel hamam”olarak kullanılmıştır.hamamın su ihtiyacı kuzeydeki pınar suyundan taş bir kanalla sağlanmaktadır.

2.2.14. SUR DUVARLARI

Nagidos’un tarihine açıklık getiren bir diğer veri de sur duvarlarıdır. İ.Ö.5.y.y. Paşabeleni tepesinin zirvesini çevreleyen sur duvarları son derece özenli ve mimari tarz izlerken, iç sur arasında yapılan erken surun, izleyen iki yüzyıl içerisinde üç çevre geçirerek suru sağlamlaştırır. Teras oluşturma amaçlı tamir ve destekleme evreleri geçirdiği anlaşılmıştır. 5.Yüzyıldan, İ.Ö.3.yüzyılın sonuna kadar iskân görmüş, sonra dış güçlerin olmaktan çıkarak görkemini kaybetmeye başlamıştır.

2.2.15. AGORA

Tepenin güney yamacında yapılan çalışmalarda 10 basamaklı bir geçiş alanı ve mekânları bulunmuştur. Basamakların ve mekan duvarlarının bu alanda yoğunluğu ayrıca buluntuların niteliği tepenin bu kısmını agora olarak nitelenmesi sağlanmıştır.

Buluntuların ağırlıklı olarak sikke(40adet)ve (ticari ürün taşınmasına yaygın olan) amphoralardır.

Resim 26 Yıllara Meydan Okuyan Ahşap Yapı

2.2.16. KERPIÇ YAPI

Yoğun olarak dönem seramiklerinin ve figürlerinin ele geçtiği bu alanda kerpiç duvarlar bir depo'ya işaret etmektedir. Burada yapılan kazda en erken M.İ.Ö.8.yüzyıla ait pişmiş toprak figürünler ele geçmiştir.Bunlar adorant,savaş veya kutsal alanlara bırakılan,boğa gibi hayvan figür inleridirler.En yakın Samos'ta bulunmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MERSİN İLİ BOZYAZI İLÇESİ GELENEK – GÖRENEK VE SOSYAL YAPISI

İlçenin gelir ve kültür seviyesinin gelişmesi ve ulaşım imkânlarının artmasına bağlı olarak sosyal yapıda önemli değişiklikler olmuştur. Eski kangir ve toprak binalar yerlerine modern konutlar ve tatil siteleri yer almıştır. Bozyazı ilçesi merkez ve kasabalarında bulunan 30 ‘un üzerinde ve tatil sitesi ile başta Konya olmak üzere Ankara ve İstanbul’dan gelen vatandaşlarımızın yazlık konut merkezi durumundadır. Bu nedenle yaz aylarında sosyal yaşamındaki hareketlilik önemli miktarda artmaktadır.

İlçemizde yerli halkın yayla geleneği çok gelişmiştir. Yaz aylarında yerli nüfusun büyük çoğunluğu Toros dağlarında yer alan 11 yaylamızda ikamet etmektedir. Önemli yaylalarımız Kozağacı , Terseakan, Ardıç, Devrent, ve Çogoluktur. Yaylarımızın büyük bir bölümünün elektirik ve yol sorunu çözülmüş olup yeterli kaynak bulunamadığından su sorunları devam etmektedir. Yayla statüsünün kamu kurumlarının hizmet götürmesinde yarattığı mevzuat sıkıntısı da sorunların hızla engel teşkil etmektedir.

Bozyazı’da sosyal yapı olarak Türk Milletinin genel yapısında olduğu gibi Orta Asya’dan çıkan Türk boylarının oluşturduğu mozaikten meydana gelmiştir⁴⁰.

Bir gruplandırma yapacak olursak:

- a) Sarı Keçili Yörüklerinden oluşturduğu Beyreli Aşireti şuan ki Beyreli, Kötekler, Karaisalı ve Kömürlü.
- b) Tahtacı Türkmenleri, Kırarası Mahallesi ve Bahçekoyağı Köyü
- c) Ustalar Şuandaki Ustalar Mahallesi.

⁴⁰ Bozyazı Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü, İlçe Yılığı, 29.03.1996, Bozyazı, 1996, s. 2.

- d) Tekeli Yörükleri şu andaki Tekmen, Tekeli Kasabaları, Lenger ve Gözce köyleri, Kaledebi ve Çubukkoyağı Mahalleleri.
- e) Oğuzların Yiva Boyundan olan Gülnar üzerinden gelen Aşiretler şundaki Gürlevik mahallesi, Bozyazı Merkez, Kaledibi ve Çubukkoyağı, Sıcakyurt Mahallesi, Kızılca ve Dereköy.
- f) Karaman Oğulları Beyliğinden Akcami ve Narince köyleri.
- g) Alanya Kale içinden de çopurlu Mahallesi Oluşmuştur⁴¹.

Yukarıdaki gruplardan da anlaşıldığı gibi Bozyazı İlçesinde Orta Asya'dan dağılan Türk boylarının çeşitli yollarla göçerler halinde gelerek yerleştikleri bir ilçedir.

İlk hali göçerler grubundan oluşan zaman zaman yerleşik düzene geçilmesi sağlanan insanlar grubudur. Yöremizde hala göçerlik devam etmektedir. Yerleşik düzene geçenler bile yazları yaylalara göç ederek Yörüklerden Tekeli Yörükleri Padişahların güvenine mahzar olmuşlardır.

Bu Aşiretler Orta Asya'dan kalkıp Karadeniz'den dolaşıp Ege'den dolanarak Teke yarımadasından Bozyazı yöresine inmişlerdir. İlk bakışta Yörüklerin çok meşakkatli ve monoton bir hayatı olduğu sanılır. Öyledir de fakat onlar bu zorluklardan adeta zevk alır, kolay bir hayatın kendilerine göre olmadığını düşünürler. Yörükler develeri ile atlarıyla, davarlarıyla ve yaylalarıyla bir bütündürler. Yörüklere göre bütün yaylalar Yörükleri bekler, Yörükler o yaylaları özlerler.

⁴¹ Halil Ökmen, **Ustalar Mah.**, 1960 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Muhtar, Ali Toklu, **Karaisali Köyü**, 1961 Doğumlu, İlkokul Mezunu.

Resim 27 Keçi Sürüsü

Yörükler geçimlerini hayvancılıkla sağlarlar. Bu yüzden hayatlarında olan her şeye, her adette hayvanlarında rolü payı vardır. Kısacası hayatlarını onlara göre düzenlerler.

Her şeylerini onlara borçlu olduklarını bilirler ve bu yüzden hiç yakınmazlar. Şimdilerde artık eskisi gibi herkesin bir davar sürüsü, birkaç devesi, bir atı, birkaç eşiği yoktur. Ancak kendilerine yetecek kadar kendi ihtiyaçlarını karşılayacak kadar bulunduruyorlar.

Artık geçimlerini tamamen hayvancılıktan değil, biraz tarımdan, biraz turizmden ve çeşitli şeylerden sağlarlar. Normalde bunlar gelişmeden kalkınmadan sayılır. Ama bir ihtiyar yörüğün fikri sorulursa olaya böyle bakmayacağı kesindir.

Yörükler kıl çadırlarda ve ağaç dallarından yapılmış kulübelerde yaşarlar. Evlerinin yakınlarına da hayvanları için “Ağıl” yaparlar. Çadırlarını kendileri dokurlar. Bunun yanında çul, çuval, kilim, heybe, seccade gibi kalın dokumalarının yanında elbise için daha ince kumaşlar ve alacalar dokunur.

Bunları dokumak için ıstar ve Çulfalık tezgâhından faydalanılır. Her Yörük kadını bunları dokumayı ve kurmayı bilmek zorundadır.

3.1. BOZYAZI'DA FOLKLOR

Folklor bir halk bilimi olarak tanımlanır. Yöre halkının geleneklerini sosyal yaşayışlarını, zevkini neşesine anısını tatlısını vs. her şeyini içine alır. bu bakımdan bir halk felsefesidir folklor. Folklorü tanımak, bilmek halkı bilmektir, halkı tanımaktır.

Kimin ne zaman nerede nasıl ve neden söylediği belli olmayan bu ürünler zamanla tüm halkın zevkiyle birleşir onunlar bütünleşir.

Bunlar içerisinde elbette besteleyen ve söyleyenlerin belli olanlar vardır. Bunlar zamanla unutulmuş ve ürün halka mal olmuştur. Bu gün bile dizip, söyleyenleri belli olanlar vardır.

Her şeye rağmen folklor halkın kendi bünyesinden çıktığı için onun dünya görüşünü, sanat anlayışını, zevkini, neşesini, sosyal hayatını ve acısını yansıtır. Folklorun içinde halkın kendisini bulmak mümkündür.

Bugün yerleşim sağlanmış olduğundan ve turizme açık belde olduğu için, sahil kısmı eski adetleri, gelenekleri ve göreneklere yaşatmaktan uzaktır.

Türk töresi Yörüklerde hala yozlaşmadan uygulanır. Bu törede kadın daima erkeğinin yanındadır. Onun en büyük destekçisidir. Erkek davarı otlatıyorsa kadın oğlağın peşindedir. Bu bakımdan oyunlar yalnız oynandığı gibi kadınlı erkekli de oynanabilir. Fakat zeybek oyunları yalnız erkeklerle oynanır. Oyunlar ya halka biçiminde veya serbest karşılıklı olarak oynanır. Ellerde Kaşıklar bulunur. Kaşıklar müziğın ahengine göre seslendirilir⁴².

3.2. KULLANILAN YEREL KELİMELELER

Alaçıval

Anglamak

⁴² [http:// www.kenthaber.com/Arşiv/Antik Şehirler/ Mersin / Bozyazi/ Antik Şehir](http://www.kenthaber.com/Arşiv/Antik Şehirler/ Mersin / Bozyazi/ Antik Şehir)

Aralaştı: Uzaklaştı
Bakımcı: Orman koruma memuru
Bişşek
Bulamaç
Burçak
Cıngırtlak: Bir çeşit tahterevalli
Cınna / Cınnak: Biraz
Çapa
Çebiç
Çomça
Çubuk: Sigara ağızlığı
Çuval
Darı
Deke
Dirgen
Eğe
Endeeni ver: şunu ver
Erkeç
Gompil: Patates
Gölegez
Gudumsuz: Hazımsızlık
Gunnamak: Yavrulamak
Gusulhane
Güzlük
Halva
Harar
Havarlık: Sebzelik
Hecin devesi
Helke
Iltar

İskeliç
Kaktırmak: İtmek
Kırnap
Konak
Maş
Maşat
Mayış: Maaş
Mengez
Mıh
Musandıra
Muz doğurdu
Obaya gitmek: Misafirliğe gitmek
Oğlak
Oklava
Orak
Örken
Palize
Saç
Saçayağı
Sağan
Sahan
Senit
Seyirtmek: Koşmak
Silgi: Rende
Singmek: Saklanmak
Singmencik: Saklambaç
Situl
Şıhranalık: Pekmez imalathanesi
Şiş
Tahtalık

Tezek
Tuluk
Ülübü
Yaba
Yağlık: Mendil
Yannık
Yay
Yaycı
Yazlık
Zehre
Zemeri
Zevrek: Pencere
Vıçtırmak
Cıngara
Cengildeme
Hangırda
Hendeni
Cirk
Hani
Hobuç etmek
Sırf
Şoorda
Honu
Culak
Dimilemek
Hunu
Negaçan
Honi
Hombiletmek
Yümek

İlmak
Yoyulmak
Fısıldamak
Hangırdamak

3.3. YÖREDE SÖYLENEN NİNNİLER

Allah diyelim büyüsün
Şeker verelim yürüsün
Tıpış tıpış yürüsün
Nenni yavrum neni

Harmanlar olur yaba
Savrulur gaba gaba
Ormancıkta peri baba
Nenni yavrum nenni

Arkadaş deyi bellediğim
Haktan dilek dilediğim
Tübbandıma doladığım
Nenni yavrum nenni

Evlerinin önü kuyu
Kuyudan alırlar suyu
Senin soyun aslan soyu
Nenni yavrum nenni
Koyun oldum meledim
Al beşiğe beledim
Beledim de murat eylerdim
Nenni yavrum nenni

Gara tavuk ganadı
Üstümüzde dünedi
Eller bizi gınadı
Nenni yavrum nenni

Deniz gibi iskele
Gitti yavrum askere
Nasıl biter üö sene
Nenni yavrum nenni

Nenni nenni nedesine
Beyler inmiş odasına
Mektup salın babasına
Nenni guzum nenni

Al koyun kara koyun
Garbimi derin oyun
Ben bu dertten ölürsem
Adımı dertli koyun

İnanma zemheri ayazına
Gün var iken kar yağar
Güvenme avrat sözüne
Eri var iken er arar

Bir taş attım alıca
Bir kuş vurdum delice
Yenile bir yar sevdim
Gözleri sürmelice

Çıralığa koydum bezir
Yağmur yağar körezir
İki gönül bir olunca
Ne ağa dinler ne vezir

Akıyor boz ilan
Gözüm dolu toz iken
Ali Beyim geliyor
Terkisinde gız ilen

Ala kilimin yüyüyüm
Buğday ununun özüyüm
Aslımı sorarsanız
Ben bir yörük kızıyım

3.4. ATASÖZLERİ

Geçinin sumağa ettiğini sumak da geçiye eder.

Dağdan inmiş Yörük ne erik bilir ne goruk.

Sahilde darısı olanın, yaylada garısı olmaz.

Asıl azmaz bal kokmaz, kokarsa yağ kokar aslı ayrandır.

Adam sandım eşeği, altına serdim döşeği.

Köşek doğmadan, köpen dokuma.

Elbiseyer öğretir, para dil öğretir.

Yörüğün göçü kendini gede gede düzer.

Tedarikli başa kar yağmaz.

İki kancık, dokuyamadı bir kolancık.

İnanma zemheri ayazına, gün doğarken kar yağar.

Gız gözü gızaranda olur.

Emek olmayınca sömek olmaz.

3.5. YÖRELERDEKİ DUALAR VE BEDDUALAR (İLENÇLER)

3.5.1. Dualar:

Allah tuttuğunu kolay eğmez.

Anan atan nur içindeyatsın.bahtın açık olsun.

Bolluk içinde yüzessin.

Elinin tuttu altın olsun.

Kesen Halil İbrahim bereketi versin.

Allah çoluk çocuğuna bağışlasın.

Allah sağ gözünü sol gözüne muhtaç atmesin.

Denize gir de sırtın çiğ görmesin.

3.5.2. Beddualar:

Adı batasıca.

Eğzının tadıyla yemezsin inşallah.

Başını bağrını ye.

Boynun altına kalsın.

Boyun bostun devrilsin.

Başına taş düşsün.

Çoluğundan çocuğundan çıkar inşallah.

Çatadak çatla emi.

Gençliğin hayrını görmezsin inşallah.

Dermansız dert bulasın inşallah.

Ölüsü kokasıca.

Kıran giresice.

Sırtının üstüne yap.

Yurdun yuvan yıkılsın.

Yuvana baykuş dünesin.

3.6. BATIL İNANÇLAR

Otururken el bağlanmaz kısmetin kapanacağı inancı vardır.

Akşamları ve Salı günleri dikiş dikilmez, Salı günü iş yapıldığı zaman kaza bela olacağına inanılır.

Akşamları ıslık çalınmaz, şeytanın geleceğine kanı hâkimdir.

Baykuşun evin başında ötmesi iyi sayılmaz, aileden birinin öleceği anlamına gelir.

Çocuk emeklemesi misafir getirir.

Kargaların ev çevresinde ötmesi birinin öleceğinin ifadesidir.

Gün batımından sonra herhangi birine süt satılmaz. Şerre yorumlanır.

Cam kap düştüğü vakit kırılmazsa kötüye yorumlanır. Bunu gidermek için mutlaka kırarlar.

Yıldız kayması birinin öleceğine işarettir.

Oturan ya da yatan insanın üzerinden atlanmaz. Kısmetin kesileceği inancı vardır.

Süpürke üste değmez, o kişinin kısmetinin kesileceği inancı vardır.

Hamile kadının saçı kesilmez, kesilirse çocuğun ömrünün kısa olacağı inancı vardır.

Ölü evinden gelirken başka eve uğranmaz, çünkü orada da bir kişinin ölümü ihtimali olabilir.

Erkek sakız gevmez, bir kadın işinin erkek tarafından yapılmasının hoş karşılanmayacağı noktasından hareketle caydırıcı anlam taşır.

Çorapla yatılmaz, ömrü kısalttığına inanılır.

İki bayram arası nikâh kıyılmaz, ömrü kısalttığına inanılır.

Sacı koyan kaldırır, eğer kaldırmazsa diğer kadının kocası ölür, mutlaka kaldırması gerekirse koyan suya gitti denir.

Kırklı çocuğun tırnağı kesilmez, sonra hırsız olur denir.

Bebek kırkı çıkmadan evden çıkılmaz, ayağı gevşek olur.

Bahçede sebze ve meyvelerin içine yumurta kabuğu asılırsa nazar değmesini engelleyeceği inancı vardır.

Evlere hayvan kafası, çaltı giliği ve nal asılırsa uğur getirdiğine ve nazar değmesinin engelleneceği inancı vardır.

Yolcu arkasından ev süpürülmez, yoksa yolcunun kaza geçireceği inancı hakimdir.

Ev çevresine soğan ve sarımsak kabuğu atılmaz, cin çarpar inancı vardır⁴³.

3.7. LAKAPLAR

Baloğlu	Partal	Cura
Takili	Köşgere	Yankaya
Kösboyun	Doygunar	Etkaya
Kılkuayruk	Diğdi	Ceset
Copparmak	Klink	Mıhurbu
Lakat	Gilip	Tozar
Zangili	Ceyar	Şartel
Potukgöz	Maykıl	Zıbalak
Cübür	Kındıl	Kabara
Cokkul	Pant	Boyacı
Babi	Yanık	Gökkelek
Dübeç	Çor	Gamaz
Timbil	Kındıra	Boğdulu
Gaptıl	Çaran	Gulit
Senem	Bereç	Torti
Matış	Porsuk	Çakıcı
Kırkıç	Tort	Şipli
Gırıt	Coka	Galle
Takıç	Popi	Civcir
Kaydak	Todan	Cülle
Likir	Nizam	Boyuneker
Müzcü	Çakır	Göbül
Gazil	Muacır	Tosalak
Zaten	Datlıca	Çomak
Hitamin	Baldan	Köpüklü
Hoppulu	Gacırgucur	Gumak
Kehbaş	Kacara	Cırıklı
Goraş	Honcu	Beslenti
Pıldımcı	Dostan	Çardavul
Mızıka	Hapış	Cıllıka
Göncere	Zottiri	Bedel

⁴³ Ali Bursa, **Gürlevik Mah.** 1963 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi. Ali Ataş, **Kışla Mah.** 1950 Doğumlu, Okur yazar değil, Çiftçi, Sami İnan, **Hasılgediği Mevkii**, 1933 Doğumlu, İlkokul Mezunu.

3.8. SÜLALELER

Eseler	Milazımlı
Tatlar	Ümüşler
Yorozlar	Gögüler
Osmanlar	Galeler
Kındılar	Güdükler
Timbiller	Şipliler
Kelekler	Kıllılar
Kukkuklar	Dekişler
Kıvradanlar	Dolular
Çorular	Nizamlar
Gübbükler	Yağcılar
Karamlar	Enişler
Çolaklar	Usular
Sürüler	Topçular
Erkekler	Ayılar
Mollalar	Müştüler
Kulaksızlar	Yörükler
Gökçeler	Ağacıklar
Boylular	Çopular
Pantlar	Metinler
Töskerler	Yorazlar
Könterler	Omarlar
Perçemler	Gedikler
Daykıklar	Köseler
Taşlılar	Edilanlar

3.9. GİYSİLER

Bozyazı'nın kendine has giysileri şunlardır: Erkek giysileri mintan, göynek, şalvar, ceket, şapka, kabaralı; Kadınların giysileri ise fistan, göynek, ala yazma, tarabulus, çorap, Üstlük ipekli emprimedir.

Bu giysilerin yapılış şekli şöyledir: Erkek giysileri mintan tirilden ve çapandan dikiliruzun kollu olup erkekler giyer. Diğer bir adı da yelektir. Göynek çarşaflık bezden yarım kollu dize kadar uzanır şekilde dikilir. şalvar siyah bezden topuğa kadar beli şeritli ve lastikli arası bol olarak dikilir. Ceket, koyun

yününden şayak örülür,kesilerek ceket örülür,ayrıca pantolonda örülürdü. Diz üstü üstü bol altı dar olarak dikilir, şapkada bu şayaktan örülür.

Kabaralı; Bu ayakkabıyı hem erkek hem de kadınlar kullanabiliyor. Gön alınırı üzerinde davar davar derisinden yorak yapılarak dikilir.Ayakkabı olurdu.Bunu kadınlarda giyerdi. Erkeklerin giydikleri tip ise uzun dize çıkan kelikleri ile kırmızıya boyanan çizmelerin altına kapara denilen çiviler takılır. Çünkü böylece gön eskimez⁴⁴.

3.9.1. KADIN GİYSİLERİ

FES: Başa giyilir. Ön tarafı gök boncuklar ve altın pullarla süslüdür. Kadifeden veya renkli keçeden yapılır.

ALINLIK: Fesin alt kısmına dikilir veya bağlanır. Süslü ve altınlıdır. Kadının evli veya bekâr dul olduğu buradaki altınlardan anlaşılabilir. Gelinlerde sıra altınlar vardır. Genç kızlarda oyalar yer alır. Yaşlılarda ise altın dizileri olabildiği gibi gümüş dizilere de yer verilir. Bu diziler ailenin maddi durumunu dahi simgeleyebilir.

PULLU YAZMA: Fesin üzerine atılır. Genellikle beyazdır Uçları salık tutulur. Kadın gerektiğinde bu uçlardan tutarak yüzünü saklayabilir.

ALA YAZMA: Alına pulla yazma üzerine düz bağlanır. Alın çekisinde denir. Hem pullu çemberi tutar hem baş aksesuarına katkıda bulunur.

GÖYNEK:

Çiğ iplikten çulfalıkta dokunur. Göklü ve alacalı dokuma adını alır. Yakasızdır. Boyun kısmı göğse kadar açık olur. Düğmeleri yine ağaçtandır.

ÜÇ ETEK: Göymeğin üzerine giyilir. Eskiden renkli dokumadan yapılırdı. Şimdi Kutnu kumaştan yapılıyor. Bu entarinin üç etek adını alması etek kısmının üç yırtmaçla birbirinden ayrılmasındandır. Uzun kollu ve yakasızdır.

⁴⁴ Bozyazı Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi İlçe Yıllığı, 29.3,1996, Bozyazı, s.39.

SALTA: Cepken de denir. Göklü dokumadan ve alacadan yapılır. Kolsuz ve yakasızdır. Şimdi kutnudan ve kadifeden yapılıyor. Salta sahibi kendi zevkine göre saltayı oylarla süsler. Üç eteğin üstüne giyilir.

DARABULUS: İpekten dokunur, renklidir, uçları püsküllüdür bir enden olabileceği gibi 2–3 enden yapılabilir. Bele üç etek üstüne sıkıca bağlanır.

ÇORAP: Kuzu yününden ağaç millerle örülür. Genellikle beyaz renklidir. Desenli de olabilir. Dokuma olar akta yapılabilir.

DON: Göklü dokuma ve alacadan dokunur. Paça kısmı işlemelidir. Paça ve bel Kırapla büzülür.

Yörüklerin giyimi çok renklidir. sade şeylerden hoşlanmazlar. Daha çok canlı renklere heveslenirler. Artık şalvar veya kıldan dokunmuş potur giyen erkek sayısı parmakla gösterilecek kadar azaldı. Ama genede bir fantezi olması açısından eski elbiselerden bahsetmek yerinde olur. Erkekler az öncede söylendiği gibi şalvar veya "KILÇAR PANTOLON" denilen şalvarı andıran bir pantolon giyerlerdi. Üste gömlek ve onun üstünde de kolu kısa cepkenler giyerler. Ayakta iyi bir deriden çarık ve genellikle koyunyününden örülmüş desenli çoraplar giyerlerdi. Başta bir keçe külah veya yünden örülmüş bereler vardı. Kadınlar peşli denilen üç üç etekler giyerlerdi. Çoğu zaman öndeki iki peşi bellerindeki kuşağa sokulmuş olarak tutarlardı.

Peşlinin altında topuğa kadar uzanan bir tulum vardı. başta bir fes fesin alt kısmında "ALINLIK" denilen bir sıra altın bu ailelerin maddi durumuna göre değişir. fesin üzerine de kenarı oyalı bir tülbent örtülürdü. Günümüzde bu giysiler sadece ninelerimizin sandıklarında kaldı. Kimse bunları kullanmıyor. Herkes elinden geldiğince başkalarından geri kalmamak arzusu ile çağa ayak uydurmaya çalışıyor. Her şey de olduğu gibi bu alanda da geleneklerimizi yaşattığımızı söyleyemeyiz.

Fistan basmadan kısa kollu diz veya topuğa uzanan elbiselerdir. Göynek humayın veya patiskadan, kolu dirseğe kadar dize kadar uzanan göynek dikilir. Ala yazma: Beyaz veya renkli bez alınır. Kenarları oylanır.

Tarabulust; İpek kozağının kaynatıp ibrişim yapılır ve boyanır renk renk çuvalıkta dokunur ve kadınlar beline takarlar. Çorap; Koyunyünü didilir, eğirtmeçle eğrilir sonra örülür. Bunu hem kadın hem erkekler giyerler. Üstlük; Tarabulusta mavi veya beyaz renkten dokunarak üstlük olarak başlarına ala yazmanın üzerine örtünürler.

İpekli Emprime; Düğünlerde gelinlerin giydikleri gelinliklerdir. Tarladan kaldırılan pamuğun çıkırıkla bururlar, çekirdeklerden ayrılan pamuk dulup ile atılarak eğrilir. Son kök boya ile boyanır. Bu pamuk ipliklerini de çulfalıkta dokumalar yapılır. Hem entari hem de ceket bu üründen yapılabilir. Gelinler bu giysileri takım olarak giyerler. Daha sonraları gelinler kırmızı ipekli gelinlikler giymişlerdir. Bu giyimler elli altmış sene öncelerinin giyimleridir. Bugün dahi bu yolla kumaşlar üretilmektedir.100–150 sene öncesine indiğimizde bu yörenin oymaklarında şu giysilerin daha çok giyildiğini görürüz⁴⁵.

3.9.2. ERKEK GİYSİLERİ

KEÇE KÜLAH: Eğrilmemiş kuzu yünü hazırlanan ağaç kalıplarda sıcak su ile dövülerek yapılır. Beyaz, siyah, alacalı ve gri renkte olabilir. Genellikle dağ köylerinde giyilir. Keçe Külahın yanında birde başa giyilen terlik vardır. Bu kuzu yününden örmedir. Her iki başlıkta yörede hala giyilmektedir.

KIL HABA: Kuzuların güz yününden dokunur. Bu kumaşa şayak denir.şayak yün ile depilerek kalınlaştırılır.Elde edilen bu depme şayaktan haba dikilir.Bu habaya beynamaz habası da diyenler vardır yakasızdır.kol altı kol yerine kadar yırtıktır.Yenler kıl iplerle bağlıdır.Namaz için abdest alırken çıkarma kolaylığı sağlansın diye böyle yapılmıştır.Istar demilin küçük dokuma tezgahlarında

⁴⁵ Halit Metin, **Denizciler Mah.**, 1957 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çifçi.

dokuması yapılır.Bugün kenleşenler dahi bir kumaştan ceket,pantolonyaptırmaktadır.Bilhassa kış için mükemmel bir giysidir.

ŞALVAR: Aynı habanın kumaşından dikilir. Paça kısmı geniş paçalara doğru daralma görülür. Bel göklü bükme ve alacadan kesilmiş uçkurlarla bağlanır. Istarıda kullanılan dokuma anında şu aletler kullanılır.

TARAK: Okuma yapılırken, ilmekler arasından sıkıştırılmasında kullanılır. Tahtadan ve demirden yapılabilir. İpek dokunurken demir tarak kullanılır. Sandal, meşe, şimşir ve karaağaç gibi ağaçlardan bu taraklar yapılabilir.

EĞİRTMEÇ: her türlü ağaçtan yapılabilen bu alet kılı ve yünü ip haline getirmeye yarar.

YAY: Kırkılan yünü ve kılı yumuşatıp temizlemek ve onu atmak için kullanılır. Eğri bir ağaç uçlarına davar bağırsağından yapılan kirişin gerilmesi ile oluşturulur.

KÜCÜ: Kılın ve yünün atılmasında kullanılan bir başka yardımcı alettir. Yayı germek için kullanılır.

VARANGELEN: Istarın tam ortasında bulunur. Istarın ağzını açmaya yarar.

GÖYNEK: Çulfalık adı verilen ince dokuma tezgâhlarında çiğ iplikten dokunarak hazırlanır. Genelde tek renk dokunan kumaşların renkli dokunanları da vardır. Renklendirme de kök boya kullanılır. Bu dokumalara alaca veya göklü bükme denir. Düğmeler çaltı veya tesbi denilen ağaçlardan ve onların giliklerinden (çekirdek) yapılır, yakasızdır.

ÇORAP: Deve yününden ağaç millerle örülür. Tek renk ve renkli olabilir. Ağız kısmı tokalı ve özel örülmüş iplerle bağlıdır. Giyimde çorabın içine şalvarın paçası kesinlikle katılır.

BEL KUŞAĞI: Beyaz kuzu yününden beyaz iplikten veya beyaz ibrişimden dokunur. Uçları püsküllüdür. Şalvarın uçkur kısmı üzerine sıkıca bağlanır.

BAĞCAK: Koyun veya kuzu yününden renkli veya tek renk olarak dokunur. Uçları tokalıdır. Kuşağın üzerine sıkıca bağlanır. Yörüğün el tutamağıdır. Dağdan getireceği odunu veya sakatlanan bir hayvanı taşımak için sürekli yanında taşır.

YÖRÜK ÇARIĞI: Sığır veya manda derisinden yapılır. Çarığın bağlarında aynı deriden sökülerek elde edilir. Çarık ayak baldırına bu bağlarla bağlanır. Yaş deriden yapılan bu çarıkların kurutulduktan sonra sıhhatli kalabilmesi için don yağı ile yağlanır. Unla pudralanır.

KABARALI: Bu ayakkabıyı hem kadınlar hem de erkeler giyerler. Gön üzerine davar derisinden yurak kelik dikilerek yapılır. Bunu kadınlarda giyer Erkeklerin giydiklerine ise kelik dize kadar uzun ve taban kabara denilen çivilerle kaplıdır. Bu çiviler ediğın ömrünü uzatır.

Resim 29: Kına Gecesinden Bir An

3.10. HALK HEKİMLİĞİ VE İLAÇLAR

Yörükler pek kolay hastalanmazlar. Hastalandıkları zaman da kendi yaptıkları ilaçlarla tedavi olmaya çalışırlar. Doktor her zaman en son çaredir. Yüzyıllardır kullanıla gelen ilaçlardan bazıları şunlardır:

PIYNAR PÜSESİ:

Piynar kökü kaynatılarak püse elde edilir. Elde edilen püse gece yanıklarına ve normal yanıklara sürülerek sulanması önlenir. Eğer sulanmış ise kurutulması sağlanır.

YUMURTA SARISI:

Kuru yaralarda kullanılır. Yumurta sarısı bir kapta ısıtılarak iyice yanması beklenir. Yumurta sarısı iyice yanınca siyah bir kıvama gelir ve bu kıvam yağlı bir merhem görevindedir.

SOĞAN:

Yumurta sarısında olduğu gibi soğanda yaraların çatlamaması için merhem olarak kullanılır. Soğan bir kapta ısıtılarak ondan yağlı bir sıvı elde edilir. Elde edilen sıvı merhem olarak kullanılır.

ARDIÇ PÜRÜ:

Soğuk algınlıklarında ve bronşit, bademcik şişmesi gibi durumlarda kullanılır. Ardiç pürü saç üzerinde ateş almayacak derecede ısıtılır. Hastanın giyeceğinin içerisine iyice yerleştirilir. Isıtılan ardiç pürü hastanın terlemesini sağlar. Onların deyimi ile alınan soğuk dışarıya atılır. Bu işleme halk arasında ardıca katma denir.

MUMURAN:

Ladin sakızı ile balmumunun tereyağı ile karıştırılmasından elde edilir. Üçü aynı kapta ısıtılıp soğumaya bırakılır. Soğuyan karışım yumuşak bir merhem haline dönüşür. Mum uran adını verdikleri bu merhem çıban başta olmak üzere çeşitli yaralarda kullanılır.

KATRAN:

Köküne çıra denilen öz bulunan katran ağacından elde edilir. Katran kökü küçük parçalara ayrılıp bir çukur içine doldurulur. Çukurun dibi cilalanır ve küçük bir kanal yapılır. Katran ateşlenince bir müddet sonra üzeri kapatılıp onun üzerine daha büyük bir ateş yakılır.

Üsteki ateşin etkini ile alttaki parçaların terlemesi ile katran denilen sıvı elde edilir. Daha sonra bu biraz koyulaştırılarak kullanıma hazır hale getirilir. Katran özellikle öksürük kesilme ilacı olarak kullanılırsa diğer soğuk algınlıklarında da kullanılır. Aynı işlemi çam ağacının özüne yapılması ile püse elde edilir. Püse yara tedavilerinde kullanılır.

DAĞ KARANFİLİ:

Dağlarda özellikle yüksek yerlerdeki ardıç ağaçlarının dibinde bulunan bir çeşit tüylü yapraklı bir bitkidir. Kökü kurutularak çay olarak kullanılır. Ayrıca kökü kuru olarak ağızda çiğnenir. Dağ karanfili baharat derecesi yüksek bir bitki olduğundan solunum yolları enfeksiyonlarında mide gazlarının giderilmesinde ve mide ağrılarında kullanılır.

3.11. YÖREDEKİ ÇALGILAR

DAVUL:

Duttan, çamdan ve cevizden yapılan kasnaklar üzerine oğlak derisi geçirilerek yapılır. Elle ve tokmakla çalınır. Genelde elle çalınan yer oğlak derisinden tokmakla vurulan yer ise teke derisindedir. Elle çalınırsa küçük davul denir. Tokmakla çalınırsa koca davul denir.

KAVAL:

Kargıdan yapılır. Üzerine delikler kızgın mülle delinir. Nefesli bir çalgıdır. Şimdi sadece çobanlar çalıyor.

KLARNET:

Kavalın yerini almıştır. Nefesli bir çalgıdır.

KABAK KEMANI:

Eskiden çalınırdı. Sap dut dalı gövde ise kabaktır. Gövdeye oğlak derisi çekilir.

KEMAN:

Kabak keman yerini almıştır. Bilinen kemanın aynısıdır.

3.12. HALK OZANLARI VE YÖRESEL OYUNLAR

İRFANİ: İrfani Bozyazı'lı bir halk ozanıdır.18.asrın ikinci yarısında yaşadığı bilinmektedir. İrfani için 1844 (?)-1894(?) yılları arasında yaşadığı söylenir. Fakat bu doğum ve ölüm rakamlarına kesin gözü ile bakmak mümkün değildir. Ancak bir 18.Asır halk ozanı olduğu halk tespitlerine gözlemlere göre açıktır. Silifkeli aşık Natüvani ile aynı dönemde yaşadığı halk arasında bilinmektedir. Ayrıca İrfani'nin Bozyazı Köyünden olduğu da varsayımlar arasındadır. Varsayım diyoruz çünkü bu konu hakkında somut bilgiler elimizde yoktur. Zamanın beyliğinin hizmetinde yaşadığı şiirlerini sazı eşliğinde söylediği için aşık edebiyatının saz aşıkları arasında yer alır. Kendisi Taşeli Yörüklerindedir.18.Asrın göçebe yâda yara göçebe ortamının ozanlarından olan İrfani için bir düzenleme ozanı denebilir. Bu tür şiirler sevginin, bir güzelliğin öyküsünü işler. Kısacası ana konusu sevgidir. İrfani'nin bugün elimizde bir güzellemesi, birde türküsü bulunmaktadır.

Ozan aşk hikâyesi ise dillerden şöyle anlatılır. Eskiden Bozyazı'nın Gölgeli Köyünde güzel bir kız varmış. Bir ağa kızıymış. İrfani ise bir halk aşığı bu kıza tutulmuş. Ona yakın yerlerde gezmiş. Neticede ateş bacayı sarmış fakat Yörük ağası olayı öğrenince kızı bırakmaz, aşağı köyün yakınına sokmaz olmuş bir gün ayrılık acısının verdiği ateşle köye gelen İrfani bir tepecikten yavuklusuna

şöyle seslenmiş:

Varın söyleyin İrfani'ye

Yarin övmesin

Tarasın Zülfümü

Yere değmesin a kuzum

Düz bas gundurani

Yer incimesin

Uzak yoldan geldim

Gayet yorgunum

Yorun değilde
Saçlarına vurgunum a kuzum
Ben bu yaylanın
Bülbülyüm

GÜZELLEME

Sen bir bezirgânsın konargöçersin
Konduğun pınarın suyunu içersin
Çura şahin gibi yüksek uçarsın
Ben senin cevriini çekemem gönül

Kara bulut gibi göğe ağarsın
Sulu sepen gibi yere yağarsın
Nerde güzel görseñ boyun eğersin
Ben senin cevriini çekemem gönül

İrfani derki bu böyle olmaz
Sabrını zincirlerle bağlasan tutmaz
Güzelin ettiğini düşmanlar etmez
Akibet sözüme geldin mi gönül

GASAVET:

Gasavet sıkıntı anlamı taşır. Kızlı erkekli oynanan bir oyundur. Yine ellerde kaşıklar vardır.Halka şeklinde oynanır.Eskiden Bozyazı'da Yörükler göçebe hayatı yaşarlardı.Şimdi bile aynı hayat azda olsa sürüyor.Kış sahilde yazı Taşeli yaylalarında geçiren bu Yörüklerin hayatları gibi düğünleri başkadır.Düğün hazırlıkları aylarca önce başlar ve düğün bir hafta sürer.Düğünün esas yemeği keşektir.(Bekarlara halk arasında düğünün ne zaman yerine keşkeği yiğeceğiz diye sorulur.) Allım Yeşillim tüm Yörük kızları dibek taşlarında keşeklik mısır döverler. Aynı yerler yavuklular için söylenen

türkülerin, manilerin segi yeridir. Buralarda ergen genç kızlar yarınlarını görürler ve kendi düğünlerini düşlerler.

Haftanın Perşembe günü gelin indirme günüdür.Çünkü Cuma akşmaı dine olan saygı ve bunun yanında evliliğin mutlu süreceği inancınıda simgeler.Pazartesi çalgılı nişan gider,Çarşamba gelinin çeyizi yüklenir.Börü canlı develere ala kilimlerle örtülü develer çalgı eşliğinde gelin evine yollanır.Akşamları ise düğün evinin cümbüş zamanıdır.kazan kazan pişen aşlar,salçalı,yoğurtlu,ayranlı ve sütlü keşkekler konuklara yedirilir.Çifte davullar öter evdeKızlar bir tarafta oynarlar oynarlarda oynarlar...Yörenin bu yiğit gençlerin yüreklerine bir kor gibi iner.Bu korlar yeni bir gönül oyunun kamçısıdır.

Böyle bir düğünde, belikleri belini döven karagözlü alma yanaklı, kiraz dudaklı bir ganayaklıya gönül düşüren yiğit o güzelden yakınlık göremez. İçine öyle bir gasevet çöker ki alır başını ayrılır obasından. Iraklara düşer, bu delikanlının içinin ağrısını gasevet türküsünde bizde duyar ve aşkını bizde yaşarız.

Gönüllerde anonim bir türkü olan Gasavetin sözler ise şöyledir:

Yatamadım gasavetten ay abam of

Meraktan Vay

Aşk ataşı çıkmaz oldu ay abam of

Yürekten vay

Bittim ola bizim elin ay abam of

Söğüdü vay

Ben giderken yapacağı ay abam of

Göğüdü Vay

İNCE ÇAYIR:

Bu türkü yavuklusu baharda yaylaya giden bir delikanlının öyküsünü dile getirir. Kendisi yaz sıcağında Bozyazı'dadır. Yavuklusu ise Toroslarda Çokoluk yaylasındadır. Delikanlının ailesi kızı oğlana almak istemez. Tüm köylü bu

görüştür. Genç yalnızdır. Bu ayrılığa dayanamaz. İçinin Ağzını işte bu ince çayır türküsünü döker.

Kızlı erkekli oynanır.oyun halka biçimindedir.Kaşık yine ellerde....

Anonim bir halk türküsüdür

İnce çayır biçilir mi?
Soğuk suları içilir mi?
Bana yardım geç diyorlar
Yar tatlıdır yardım geçilir mi Amman
Ağam ben yandım
Paşam ben yandım
Üç köyün içinde yalnız kaldım
Ezme ile ezme ile
Yar bulunmaz gezme ile
Mezarımı kızlar kazsın
Gümüş saplı kazma ile Amman
Ağam ben yandım
Paşam ben yandım

Üç köyün içinde
Yalnız kaldım
Sabahtan uğradın ben bir güzele
Güzel ağlatmayıp güldürdü beni
Ben güzelden böyle vefa ummazdım
Ak göğsün üstüne kondurdu beni
Aman oy gelin sürmelim
Ağam ben yandım
Paşam ben yandım
Üç köyün içinde
Yalnız kaldım

SARI KIZ:

(Şu avludan şu avluya):Bozyazı'da insanın az toprağın çok doğanın verimli olduğu zamanlarda bir başkaymış yaşamının anlamı. Dertlerin az neşenin bol olduğu günlerde üç beş aile kendi arasında eğlence düzenler, yiyip içerler, tasalarını da dağıtırlarmış. Birbirini daha yakından görebilen gençler sevdalanırlar. Çevliklerden toplanan kırmızı güller yollarlarmış. Sarı kız adıyla anılıp, ıpıl ıpıl sarı saçları dal boylu al yanaklı bir yosma varmış. Sazın sözün, çiçeğin balın kaynağıymış sarı kız. Ceylanlar gibiseker, yiğitlerin akıllarını alır, yüreklerini yerinden oynatırmış. Sarı kız için türküler yakılmış, oyunlar düzülmüş, gelmiş bu günlere kadar bize ulaşmış.

Şu avludan şu avluya yol gider
Hanımlara deste deste gül gider
Geliver geliver
Aslan yarım gel
Sarı kızın sarı saçı sallansın
Öptük sıra şeker dudak ballansın
Geliver geliver
Gostak yarım gel.

SAMAN

Gemilerde ezan okunmaz oldu
Çeşmelerde abdest alınmaz oldu
Sinem ören derler aslı bulunmaz oldu
Sinem ören der ki gönül eylemez
Şah Ali'm,Şah Ali'm şah şah
Camilerin muşambası söküldü
Ahir oldu temelinden yıkıldı
Bugün Pazar günü canım sıkıldı
Sinem ören der ki gönül eylemez

Şah Ali'm, Şah Ali'm şah şah

KOYUN OKŞAMASI

Koyunumu güdüm güdüm de eğrine yatırdım
Ablası sağdı da ben sütünü getirdim
Meleme mor koyunum ben kuzunu getirdim
Yol başı dumanlı dağlar bizde geçelim
Evlerinin önü gatıran torusu
Dibinde yayılırlar keklik sürüsü
On beş kızın içinde yoktur sağan birisi
Meleme mor koyunum ağlattın sen bizi

HAFIZ

Hafız mektepten gelir aman aman hey
Eda ile naz ile
Yağma yağmur esme rüzgar aman aman hey
Yolda yolcum var benim hey
Ben Allah'tan çok istemem aman aman hey
Bir çift yavru ver bana hey

ÇEŞİDİM

Gurban olam seni de doğuran anaya
Süt verirler beşikteki sunaya aman

Ah aman aman
Çeşidimsin aman
Ben dayanamam
Yağmur yağar şemsiyeler ıslanır
Bir gün olur deli gönül uslanır aman
Ah aman aman
Çeşidimsin aman
Ben dayanamam

3.13. YÖREYE HAS MANİLER :

İlk akşamdan doğar ülkeler ile terazi
Al mendile koydum elma ile kirazı
Eloğlunun yüzünden
Çokça yapmışım kendime garezi

Beli eğrikten eğrildi goyunun sesi
Kulağıma gitti goca çanın sesi
Tosun oğlu çıkmadı mı sana
Sana söylerim dokuz oluk yaylası

Göğer bostanım göğer
Su gelir bendim döğer
Evlerinin önü bostan
Oyda gitmiş gülüm gülistan

Ben söyleyeyim sen yaz destan
Nenni bebeğim neni

Develerim gatar gatar
Zinciri suya batar
Bu hasretlik bana yeter
Nenni bebeğim neni

Yaylaların boz yılanı
Gelir bulanı bulanı
Benim oğlum el oğlanı
Nenni yavrum neni

Neni diyen uykun gelsin
Uzaklardan baban gelsin
Allah uzun ömür versin
Nenni yavrum neni

Yekin tülü maya yekin
Bebeğini daldan sakın
Neni bebeğim neni
Nenni gücüğüm neni
Çanlı yuvaları astım duvara
Şavkı vurdu bunara
Gönder yarin güllü ağara
Nenni bebeğim neni

Uyu yavrum yine şimşek çakıyor
Şehit baban gelmiş bize bakıyor
Yarasından kızıl kanlar akıyor

O yarayı ben bağlayayım nenni
Sen ağlama ben ağlayayım nenni

Bebek beni dal eyledi
Aklım aklımı aldı deyleledi
Bir kapıya kul eyledi
Nenni nenni nenni bebek oy

Karşı karşı kayalar
Çifte çifte dayılar
Geniş donlu halalar
Nenni yavrum nenni

Kuru ağaç çıkılmış mı?
Yıkılırda yıkılmaz mı?
Bebegime bakılmaz mı?
Nenni nenni bebek oy

Dizlerimde büyüttüğüm
Ak saçımla uyuttuğum
Eskilerden beşik yaptığım
Nenni yavrum nenni

Baharda kurdum salıncak
Eline verdim oyuncak
Uyumadı gitti yumurcak
Nenni bebeğim nenni

Tıpış tıpış yürüsün
Kucağında büyüsün
Yanağında güller açsın
Nenni bebeğim nenni

3.14. YÖRENİN DÜĞÜNLERİ

Yöre halkı evliliklerde genel olarak görücü usulünü tercih eder. İstenecek olan kızlar tavsiye ederler. Oğlan kızı,kız oğlanı önceden görür beğenilen kız ailenin büyükleri tarafından istenir.Oğlan evlendirebilmek için askerliğini yapmak zorundadır.Askerlikten sonra evi geçindirebilmek bir işinde sahibi olmalıdır.Yoksa kız vermezler.

Düğünü oğlan evi yapar. Kız evinin düğün harcamaları tümüyle oğlan evi tarafından yapılır. Yuvayı dişi kuş yapar misali evin iç ihtiyaçları (Çeyiz) kız tarafından yapılır. Günün şartlarına göre bir evin ihtiyaçları ne ise kız evi tarafından karşılanır. Kız istemeye giderken tatlı götürülür. Doğal karşılanır ve kabul edilirse mendil konulur. Ancak yöntem ne olursa olsun kızın ve oğlanın gönlü olmadıkça evlilik gerçekleşmez. Kız istemede tamamlandıktan sonra düğün hazırlıklarına geçilir. Uzunca bir zaman alır. Bu hazırlıklar tamamlandıktan sonra taraflar gün tespit eder. Düğün için yaz ayları tercih edilmez. Çünkü hem sıcaklar hem de yörede iş zamanıdır.

Düğün yapılacağı eşe dosta okuntu ile bildirilir. Okuntu olarak bardak, kibrit ve renkli bez parçaları gönderilir. Bu işlemde tamamlandıktan sonra düğün evine bayrak dikilir.Bu düğün evinin yerini belirttiği gibi düğünün başladığını bildirir.Pazar akşamı "ODUNCU" Hazırlıkları yapılır. Düğünün yemek odununun ve evlilerin yıllık odunlarıdır bu.

Köyün gençleri o akşam geç vakitlere kadar eğlenirler. Gece ortası odun eyleyecekler dağa aletleri ile birlikte hareket ederler. Öğleye kadar 50-60 eşek yükü odun keseceklerdir. Sabah erken saatlerde gençler eşekleri odun yerine götürür. Getirirken odun her iki eve dağıtılır. Bütün bunlar eğlence ile yapılır.

Kızlar bahçe dibeklerinde keşkeklik mısırını döverler. Pazartesi sabah kurban kesilir, kurbanın kanı bayrak direğine sürülür. Direğin tepesine mevsimine göre meyve takılır. Bu meyveler genelde elma, portakal ve nardır. Bu meyveye köy delikanlıları ateş ederler. Kim vurursa gelini bu iş için oyaladığı mendili alır. Artık onunda düğünü olabilir. Bu işten şansının açıldığı anlamı vardır. Bayrak dikimi ile düğünün yeme içme devri ve eğlence canlılığı başlamış olur. İlk gün akraba olanların düğünüdür. Akrabalar bu gün çeşitli hediyeler getirirler.

Resim 30: Gelin Evden Çıkarken

Bunlar yemeklik ürünler olabileceği gibi giyim eşyası ve kesim için et hayvanı da olabilir. Kız evine ise çeyizi tamamlayan hediyeler gelir. Pazartesi ve Salı eğlence devam eder. Güreşler, atışlar, yemeler, içmeler günüdür. Çarşamba “KESENE” günüdür. Eğlence yine devam eder. Kız evine gidecek yiyecek ve sergi eşyaları götürülür. Akşama doğru bir iki kilo kına ile çalgı eşliğinde meşalelerle yine kız evine gidilir. Kıza kına yakılır. Aynı gece buradan dönülür ve erkeğe de kına yakılır⁴⁶.

Kına törenlerinde eğlence sürdüğü gibi törene mahsus türkülerde söylenir. Gelinde hüznü kokar bu türküler. Kızın baba evinden ayrılışının hüznü

⁴⁶ Ali Yılmaz, **Merkez Mah.**, 1950 Doğumlu, Lise mezunu, Esnaf.

vardır bu türkülerde. Gelinin takıları da bu gece takılır. Geline Bürümcek örtülür. Çok hareketli bir gecedir. Çünkü gelinin gelmesi yaklaşmıştır.

Gelin evi de bu gün serilir. Yöremizde gelinler genelde Perşembe günü gelir. Perşembe günleri genç kızlar için yapılan düğünlerin günüdür. Cuma gecesi kutsal bir gece olduğu için temeli bu güne rastlatılır. Pazar düğünleri genelde dulların düğünleri olur. Perşembe günü her iki evde de bereket son safhadadır. Oğlan eve gelin alıcıya hazırlar. Öğle üzeri kız almaya gidilir. Gelin adayının önünde ciritçiler vardır. Süslü gelin atı alayın gözdesidir.

Kız evi gelini gidişe hazırlar. Kızın en büyük erkek kardeşi veya babası kızın beline kuşak bağlar. Bu kuşak gelinin kız oğlu kız olduğunun ifadesidir. Gelini ata yeğenleri veya erkek kardeşi bindirir. At çekici atı çeker iniler ide iki yanından gelini direrler. Gelinin başında al ipekten pulluca olduğu için sağlıklı göremez.

Gelin oğlan evine varınca kucağına küçük çocuk verilir. Gelin çocuğu tokatlar ve ağlatır. Töre gereğidir. Onunda çocukları olsun anlamındadır. Gelin attan inmez, indirmelik verilmesi de töredir. Yeni evlilerin yarınına katkıdır bu. İndirmelik verildikten sonra gelinin başından Sazak dökülür. Sazak murt ve tehnel yaprakları ile şeker ve bozuk paradan oluşur. Bu olayın bereket ve uğur getirdiğine inanılır. Çocukların paraları ve şekerleri kapışmaları ayrı bir özelliğidir yöre düğününün. Gelin evin eşiğine çivi çakar. Bu olay gelinin çivi gibi evde dik ve sağlam oturacağını ifadesidir. Kapıya yağ sürerler. Güvey girince gelin yüzünü açmaz ve konuşmaz. Göstermelik, Konuşmalık ister. Gelinin kız oluşu gece sağdıç tarafından silahla ilan edilir. Sabah mevlit okutularak yeni bir yuvanın yeni bir hayata başlaması kendi seyrine bırakılır.

Kına Türküleri ve Yakımlar

Çattılar payan taşım

Vurdular düğün aşım

Düzdüler gelin başım

Kız anası kız anası

Elinde mumlar yanası

Ardıcın dalları pürlü pürlü

Kuşlar öter dilli dilli

Kızların yazısı türlü türlü

Git kızım git sağlığla

Sil gözünü yağlığla

Geysi yüdüğün ak taşlar

Oynadığın kız arkadaşlar

Vardığın evler kutlu olsun

Şeker ye ağzın datlı olsun

Gittiğin yollar uzun olsun

Vardığın evler bizim olsun

Git kızım git sağlığla

Sil gözünü yağlığla

Ak bürümcek tüte tüte

Gönderdiler evden öte

Gittiğin yollar garıncalı

Vardığın evler görümceli

Gelin geldi kapımıza

Dürüsü var hepimize

Git kızım git sağlığla

Sil gözünü yağlığla

Kınacılar çay başına dizildi

Yeşil kınam altın tasta ezildi

Kınayı görünce benzim bozuldu

Ağla anam ağlamanın günüdür

Ocağımın taşı kara

Yüreğimin başı yara

Sabahleyin kalk da anam

Kızım diye yerim ara

Al kekliğim seke seke

Boğazında gümüş halka

Ben evimden ayrılmazken

Ayırdılar çeke çeke
Evimizin önü marul
Sular akar harıl harıl
Ne olur anam gel bir daha
Kızım diye sarıl bana
Gözümün sürmesin kömür etmeyin
Elimin kınasın çamur etmeyin
On beşlik kızı gelin etmeyin
Yaktığın kınaya pişman olursun
Antalya'dan aldım yaprak kınayı
Bezirgândan aldım ballı burmayı
Yakma yengem bana bu kınayı
Yaktığın kınaya pişman olursun
Kınası karılır tasta
Oğlan evi pek heveste
Kız anası kara yasta
Yarenim kınan kutlu olsun
Orada dirliğin tatlı olsun
Tuz kabını tuzsuz koyan

Anasını kızsız koyan

Koca evleri ıssız koyan

Yarenim kınan kutlu olsun

Orada dirliğin tatlı olsun

Ana hamama vardın mı?

Yürüdüğüm yeri gördün mü?

Şimdi kıymetim bildin mi?

Yarenim kınan kutlu olsun

Orada dirliğin tatlı olsun

Gaya dibi karıncalı

Yanı çifte görümceli

Hem dayılı hem amcalı

Yarenim kınan kutlu olsun

Orada dirliğin tatlı olsun

Atlayıp geçerler eşiği

Sofrada kaldı kaşığı

Yeni evlerin ışığı

Yarenim kınan kutlu olsun

Orada dirliğin tatlı olsun

Geldi gelin kınası

Ağlasın kız anası

Oğlan bizim kız bizim

Çatlasın kaynanası

Kına gecesi kızın anası ve kaynanası ayrı yakımlar yakarlar.Kız da bu yakımlara katılır.Kınaya katılan kadınlar da aynı konuda yakımlar yakarlar.

Resim 31: Kına Merasimi

KADINLAR:

Çağırın gelsin anası

Yaksın bu gızın kınasını

Gız bacım kınan kutlu ol

Karşıdan bir yol dolanır

Kızın midesi bulanır

Annesi büyütür el belenir

Kız bacım kınan kutlu olsun

Söyle dillerin tatlı olsun

Silip süpürdüğüm yurtlar

Kalkıp yürüdüğüm dostlar

Elini yüdüğüm kaplar

İşte geldik gidiyoruz

Gelinim kınan kutlu olsun

Söyle dillerin tatlı olsun

ANASI:

Ak helkeyi susuz koyan

Koca evi öksüz koyan

Yavrum kınan kutlu olsun

Söyle dillerin tatlı olsun

KAYNANA:

Ak helkeyi susuz koyan

Büyük evleri ıssız koyan

Hoş geldin gelin hoş geldin

Eş geldin oğluma eş geldin

GELİN ATA BİNERKEN:

Çattılar ocak taşımı

Vurdular düğün aşımı

Çağırın oğlan gardaşını

Çeksin atının başını

Anasını sorarsan ağlar

Babası beline al bağlar

GENÇLER SÖYLER:

Kazanlar kaynasın

Gömeçler oynasın

Büyük kızlar gelin olsun

Ufaklara sıra gelsin

Pirimiz Hacı Bektaş Veli

Aşk ile şevk ile gidelim

Allah Allah Allah

GELİN İNERKEN:

Gelin getirdik kapımıza

Çeyizi var hepimize

Hoş geldin gelin hoş geldin

Bizim oğlana eş geldin

3.15. YÖREDE DOĞUM ADETLERİ

Doğumlarda eskiden kalma adetler hâlâ geçerlidir. Meselâ oğlan çocuğu doğuran kadın başına al bir tülbent bağlar. Ayrıca evin kapısına babanın arkadaşları tarafından kütük atılır. Ailenin yakınları çeşitli hediyelerle ziyarete gelirler. Onlara “göbedek” denilen şeker, üzüm, fıstık karışımı çerez ikram edilir. Çocuklara da göbedek dağıtılır.

3.16. YAYLA GÖÇLERİ

Orta Toroslar üzerindeki yaylalar ilkbaharla birlikte yeni bir çehre alınır. Yaşlılara sağlık gençlere seveda demektir yayla. Yörük oymakları için yaylanın suyu havası, otu dertlere deva sayılır. Arıova, Tersekan, Kozağacı, Abanoz, Kervan, halkalı, Şabanoluk, Türk, Beşoluk, Kaysan, Ortagöl, Kırkkuyu, Beşkuyu, Berem, Elbalak, Çamurlu, Isırganlı, Kaygöl bu yaylaların ünlüleri arasındadır.

Yayla göçlerinin hazırlığı aylar önceden başlar. Büyükler göç gününü tespit eder. Göç günü genelde halkın kutsal saydığı bir gün olur. Salı-Çarşamba pek tercih edilmez. Uğursuz günlerdir bunlar. Kadınlar yufkalar yaparlar. gavitlar, keşkeler hazırlanır. Erkekler hayvanların hazırlıklarını yaparlar. Söz gelimi atlar hallanır göç arifesi erken yatılır. Ülke yıldızının doğusu ile birlikte hareket edilir. Davar ve koyun sürüleri akşamdan çıkar. Göçün önünde sığır sürüsü vardır. Sürü çobanları konaklama yerlerini bilir ve orada göçü bekler. Deve katarı ev hanımının atına tirkenir. Evin erkeği orada göçü bekler. Göçün gerisini bekler ayrıca kontrol eder. O da attadır. Hanımın atı eğerli ve süslü olur. İlk deve çanlarla süslüdür. Ala çuvallar, safir yatakları devededir.

Devenin yükü ala kilimle örtülerek süslenir. Her yönüyle süslü bir devedir. Diğerleri de bunu takip eder.En arkada tuz devesi vardır.yaylanın otu tuzsuz olduğu için hayvanlara yedirilecek tuzdur bu.Yükü en ağır deve budur.Bu konudaki halk arasında bir sözde vardır.İşten acınan ve sürekli deyinen kişilere “Duz devesi gibi bağırma” derler.

4-5 Aileden oluşan oymak kuşluk vakti konak yerini bulur.mart sonları Nisan başlarıdır göç zamanı.Umudun neşenin dorukta olduğu zamandır⁴⁷ .

Tan yelleri sökmeden

Ulu kuşlar ötmeden

Kötü düşmanlar kalkmadan

Uyan kömür gözlüm bizde gidelim

Yüksektir yaylamı yayılmadan

Derindir gölleri boylayadan

Ben dil gölümü eğleyemedim

Uyan kömür gözlüm biz de gidelim

İlk konaktan ikindi serinliği ile yola çıkılır. Dillerde türküler gönüllerde sevgi dalgaları ile bir başkadır Yörük göçleri.

Yârimin çektiği tülü beserek

Çekip gider ökçesine basarak

Huyu güzel ama boyu kısarak

Bir gelin gider yaylasına

Sarı yaylam seni de yaylayamadım kar iken

Yavru palazımı avlayamadım tor iken

Alırım ahtımı da goymam sende a güzel

A güzel ey ey sevdiğim of

Goca çayda akar coşar bulanır

Bizim göçün ucu goca dönmeyi dolanır

Beş mağaradan da nice güzeller sulanır

Alırım ahtımı da goymam sende a güzel

A güzel ey ey sevdiğim of

⁴⁷ Halil İbrahim Yıldırım, **Sıcakyurt Mah.** 1946 doğumlu, İlkokul mezunu, Çiftçi.

Bir yayla türküsünü de Gürlevik'li Ala Yusuf şöyle söyler

Bizim yaylamız ünlü olur

Sütü kaymağı tatlı olur

Kız gelinden kıymatlı olur

Kızlar gelin yaylamıza

Bizim yaylamız meşeli

Dibinde güller döşeli

Eli top tıp menevşeli

Kızlar varır yaylamıza

Bizim yaylamız kayalı

Pınarları süt mayalı

Kenarında kar dayalı

Bizim yaylamız oluklu

Akan suları balıklı

Yaranışı mor belikli

Gelin gelin yaylamıza

Ala Yusuf Dadaloğlu'da Bağladığı Ve Ata Sözü Diye İfade Ettiği Dizeleri De Ekledi;

Atın dik başlısı

Yiğidin ağır başlısı

Öküzün inek başlısı

Tarlanın takıl taşlısı

Baha olmaz devlet imiş

Daha nice türküler, öğütler, yakımlar ve dileklerle sürer gider yayla göçleri

3.17. EL SANATLARI

Yöre halkının Yörük kökenli ve hayvancılıkla geçinmesi nedeni ile el sanatları ağırlıktadır. Yörede ala çuval, kıl çuval oturgan kıl heybe, kıl çul, ala çıl, harar ala kilim, ve kızların çeyizi için hazırladıkları oyalar bu el sanatları arasında sayılabilir. Yün dokumalar ıstar denilen tezgahta yapılır.

Keçilerden ve koyunlardan elde edilen kıllar ve yün yaylalarda atılarak eğirtmeçlerle eğrilir. Tekrar eğirtmeçlerle bükülür. Böylece kullanıma hazır olan ipler ıstar ağacına yerleştirilir. Istar ağacını iki direğinin hem altıda hem üstünde yuvarlak bu iki ağacı birbirine bağlayan ağaçlar oluşur. Bu yuvarlak ağaçlara ipler düzgün olarak dolanır. Istarıda işlem esnasında ıstar ağacı, tarak, kücü, varangelen, cumbar gibi aletler kullanılır. Motifler genellikle şöyle adlandırılır. Butarak, sandıcak, deli zilli, eğri su elekli, eğer kaşı, kara göz, karakaş, koçboynuzu, sındı kulpu, köpen yanısıdır.

ÇULFALLIK

Mili Kültür değerlerimizden oluşan Çulfalık'ın tarihi Orta Asya Türklerine kadar dayanır. Giyecek kumaş, battaniye, havlu, kilim, yolluk ve benzeri kumaşların dokunmasında kullanılır. Bugünkü kumaş fabrikalarının ilkel halidir. Pamuklu dokumalar Çulfallık denilen tezgâhlarda yapılır.

32 Ağaç parçadan oluşur. Dört ayakta durur direziyi baş kazık ortalar. Dokunan kumaşı sarmaya yarayan "Selvin" denilen bir silindir vardır. Selvini

sabit tutan gevşetmesini ve gerginleşmesini sağlayan kol kazığı vardır. İçinde arasından iplerin geçtiği tarak ve tarağı tutan tefe bölümü birleşiktir.

İpleri (Direziye) birleşmelerini makas şeklinde geçiren küçük denilen iki parçası vardır. Bu parçalara ayaklarla kumanda edilir. Ayak basılan yere “ayakçak” denir. Kücülerin askılarda durmasını ve hareketini sağlayan “cırmakan” denilen iki sabit makara vardır. Kücüler makaralara asılı durur. Dokuma ipliğinin sarıldığı kamış parçalara “masır” denir. Masırlar ağaçtan yapılmış mekik denilen bir parça içine yerleştirilerek kullanılır. Kumaş genişliği”Cumbar” denilen şey ile ayarlanır.

ÇARK

Dokuma tezgâhlarının vazgeçilmez bir parçası olan çark yöremizde uzun yıllardır kullanılmaktadır. İp dokunmadan önce çarktan geçirilerek inceliği kalınlığı ayarlanır. Sabit bir zemin üzerinde olan dört ayaktan oluşur. Uzun olan ikisine döner bir silindir şeklinde ortasından sabit bir çubukla bağlanmıştır. Karşısındaki iki ayakta ”İğ” denilen ve eğrilen ipi sarıldığı demir çubuk bağlanır. Urgan denilen bir ip ile silindir ve iğ bağlanır. Silindirin dönmesi ile iğ daha fazla döner böylece ipin eğrilmesi sağlanmış olur⁴⁸.

3.18. YÖREYE ÖZGÜ YEMEKLER⁴⁹

Yörük yemeklerinin temelini havyansal gıdalar oluşturur. Süt, yoğurt, peynir, tereyağı, çökelek en çok kullanılan malzemelerdendir. Yöreye has pek çok güzel yemek çeşidi vardır. Bunlardan bazıları şunlardır.

KAPAMA:

(Börek) Mısır unu, taze çökelek ve yağdan oluşan bir tür yöre yemeğidir.

⁴⁸ Bozyazı Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi İlçe Yıllığı, 29.03.1996. Bozyazı, 1996, s. 42.

⁴⁹ Bozyazı Kaymakamlığı Yazı İşleri İlçe Genel Bilgilendirme Dosya Planı, Bozyazı, 2006, s. 21.

KEŐKEK:

Mısıır dvmesidir. Yahnilisi, ayrılanlısı, yağlısı, stls, yoğurtlusı ünlüdür. Yörenin düğün yemeği olarak bilinir.

MOLLAÇ:

Katımıő ekmekten yapılmış bir tür çorbadır.

MAŞ ÇORBASI:

Yöreye has bir bitki olan baklagil soyundan maş ürününden yapılan bir çorbadır. Zevkle yenilir ama suyu çok içilir.

AŐURE:

Yarma buğday, nohut, fasulye ve yarma mısıırın ayrı ayrı haőlanması ile hazırlanır. Hazırlanan bu haőlamalar suları dökülmeden birbirine karıőtırılır. İçine zm, fıstık, fındık ve ceviz ezmesi ilave edilerek pişirilir. zerine tarçın ve ceviz ezmesi serpilerek sıcak sıcak servis yapılır.

TARHANA:

Yarma buğdayın sütle piőirilerek kurutulup dvlmesinden elde edilir. İsteğe göre ayrılanlı da yapılır.

BATIRIK:

Düğürçük (bulgurun daha incesi) sıcak su ile ıslatılır. Dövmüş fıstık, ceviz ve susam ileve edilir.Üzerine soğan,marul,maydanoz,nane,salatalık,domates doğranarak servis yapılır.

GÖCE:

Keçiboynuzu, fıstık, şeker ve gevretilmiş yufka ekmeği ayrı ayrı dövülerek hazırlanan bir tür katıktır.

DOLAZ:

Kaynatılan peynire kaynama esnasında azar azar un ilave edilmesi ile elde edilir.

YUFKA EKMEK:

Ev ekmeği açmak ustalık ister. Ekmek “senit” denilen özel bir tahtanın üzerinde “oklova” adı verilen ince bir silindirin de yardımı ile açılıp, kızgın saçın üzerinde pişirilir. İhtiyaç olduğu zaman sulanarak yumuşatılması sağlanır ve böylece tüketilir.

GÖLEVEZİN SULU YEMEĞİ

Resim 32: Gölevez Bitkisi

Gölevez önce soyulmadan iyice yıkanır. Soyulduktan sonra gölevezler güzelce bir bez veya peçete ile silinir. Silinen gölevezler bıçak yarıya kadar keser şekilde yana kıvrılarak kırılacak şekilde doğranır. Doğranan gölevezler tencerede ısıtılmış yağda

kavrulur. Kavrulma esnasında biraz limon sıkılır. Salça ve biber koyulur biraz daha kavrulur. Sonra sıcak su dökülüp kaynatılarak pişirilir. Aynı yemek etli haşlanmış nohutla ve fasulyeli de yapılır.

GÖLEVEZ KIZARTMASI:

Gölevezler biraz haşlanır sonra soyulan gölevezler yuvarlak yuvarlak doğranır yağda kızartılarak üstüne salçalı sos dökülerek servis yapılır.

GÖLEVEZ HAŞLANIR:

Gölevezler yandan filizlenir. Bu filizler aynı zamanda gölevez bitkisinin tohumudur. En fazla yumurta büyüklüğündedir. Bu filizler ana gölevezden ayrılarak dışındaki paçakları temizlenir. Güzelce yıkanır sonra kabukları soyulan filizler doğranır. Üzerine tuz, sumak ve maydanoz ekilerek servis yapılır.

GÖLEVEZ PÜRESİ:

Haşlanmış filizler soyulduktan sonra ezilerek yağda kavrulmuş soğan ve salça ile birlikte kavrulur. Üzerine isteğe göre baharat ve ekşi ilave edilerek yenir.

3.19. BOZYAZI İLÇESİ'NİN ŞEHİTLERİ

Bozyazı ilçesi ülkemizin diğer ilçelerinde olduğu gibi, terör örgütlerine 8 tane şehit vermiştir. Bu şehitlerimizin ismini halkımız ve kurumlarımız 'şehitler ölmez' düşüncesiyle cadde, sokak, orman sahası gibi yerlere vererek yaşatmaya çalışmaktadır. Terör örgütü PKK'nın elebaşı Abdullah Öcalan'ın yargılanması sırasında şehit Murat Namdar'ın eşi Yıldız Namdar, şehit yakını olarak mahkemede şahit olarak bulunmuştur.

<u>Adı Soyadı</u>	<u>Görevi:</u>	<u>Şehadet Tarihi,Şehit olduğu yer</u>	<u>Mahallesi</u>
Resul Kara	Jandarma Er.	31,01,1981,Amasya	Gürlevik
Mehmet Torin	Topçu Er	06,09,1985,Şırnak	Sıcakyurt
Yaşar Navgasın	Piyade Er	05,10,1987,Malatya	Kötekler
İbrahim Armut	J.Uz.Çavuş	12,08,1992,Siirt	Dereköy
Murat Namdar	Bando K.Üst.Ç.	23,09,1995,Erzincan	Çubukkoyağı
Turan Kılıç	Piyade Er.	07,04,1996,Bingöl	Kaledibi
Cemal Türeli	J.Kıd.Çavuş	01,08,1996,Şırnak	Sıcakyurt
Ali Er	Piyade Er	30,06,2006,Bingöl	Tekmen

İlçe insanımız milli ve kültürel değerlere geçmişten günümüze kadar sahip çıkmıştır.

İlçemizin vermiş olduğu 8 şehidin ailesine devletimiz ve ilçe idaremiz her türlü maddi ve manevi desteğini esirgememiştir. Bu doğrultuda şehit ailelerine maaş, madalya, servis ücreti, iş ve yakacak yardımı en iyi şekilde yapılmaktadır.

SONUÇ

Bozyazı'nın Sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklerini ortaya koymaya çalıştığımız bu tez, üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümün ilk kısmında Bozyazı ilçesinin Tarihi Özellikleri incelenmiştir. Diğer kısımlarda ise ilçenin adının menşei, ilçenin coğrafi konumu ve diğer özellikleri, iktisadi ve idari yapısı kaynaklara dayanılarak açıklanmıştır.

Birinci bölümün diğer kısmında ise, ilçenin ekonomik yapısı, bu yapı içerisinde tarımı, hayvancılığı ve yürütülmekte olan yatırımları kaynaklara dayanılarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise Bozyazı ilçesinin eğitim, kültürel yapısı ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Bu bölümümüzün birinci kısmında ilçemizin eğitim durumu, okullarımızın tarihçesi ayrıntılı bir şekilde kaynaklara ve gözlemlere dayanılarak açıklanmıştır.

İkinci kısımda ise, Bozyazı İlçesinin tarihi ve kültürel kalıntılar, yerleşimler kaynaklara ve incelemelere dayanılarak açıklanmıştır.

Çalışmamızın son bölümü olan üçüncü bölümde ise, Bozyazı ilçesinin gelenek-görenek ve sosyal yapısı ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Bu bölümün alt kısımlarında ilçemize has olan folklorik özellikler, halkımızın kendine has giysileri, halk hekimliği ve ilaçlar, yöreye özgü çalgılar, halk ozanları ve yöresel oyunlar, yörenin düğünleri, yayla göçleri, el sanatları ve yöreye özgü yemekler gözlemlere dayanarak açıklanmıştır.

Üçüncü bölümün son kısmında ise ülkemizin her karışını kanları ile sulayan şehitlerimiz hakkında bilgi verilmiştir. İlçemiz coğrafi konum, ekonomik ve nüfusuyla Türkiye genelinde küçük bir ilçe olsa da bu topraklar için sekiz tane şehit vermiştir.

Bu açıklamalardan sonra kısaca Bozyazı ilçesiyle ilgili şunları söyleyebiliriz;

Bozyazı ilçesi ve çevresini tarihi, kültürel, ekonomisi, sosyo-ekonomik yapısı ve diğer tüm yönleriyle tanımlamaya çalıştık. Yapmış olduğumuz bu çalışmada görülüyor ki ilçenin çok büyük zenginlikleri vardır. Sahip olunan bu zenginliklerin korunması ve daha ileriye götürülmesi gerekir. Çünkü gelecek nesillere daha iyi bir yaşam sunmak için herkesin üzerine düşen görevi medeniyet seviyesinin üstüne çıkmak için en iyi şekilde yapması gerekir.

Bugün değişik dönemlerden kalan tarihi yerlerin ve eserlerin restore edilmesi, koruma altına alınması gerekir. Bunun için gerekli olan kurum ve kişisel yetkilerin harekete geçirilmesi gerekir. Hayvancılıktan tarıma geçilmesiyle yerleşim alanının kurulduğu yerlere dikkat edilmesi gerekir. İlçe merkezinin genişlemesi geniş ve verimli tarım arazilerinin beton yığını haline getirmektedir.

Yeşil bitki örtüsü ve temiz bir denize sahipken buraların turizm için hazır hale getirilip, nüfusun tek bir geçim kaynağına, tarıma mahkûm edilmemesi gerekir. Çünkü yetiştirilen ürünün pazarlama değeri düşebilir. Ürün veriminde ve yetiştirilmesinde sorunlar çıkabilir. Daha önce sahip olunan kültürel değerlerin yaşatılması için mücadele edilmeli, sivil toplum kuruluşları canlandırılmalıdır.

Tarımın ön planda olduğu ilçede değişik alternatif tarım ürünleri geliştirilmelidir. İlçenin ulaşım sorunu bir an önce giderilmelidir. Deniz yolu ulaşımına, karayolunun düzeltilmesine hızla başlanmalıdır. İlçe nüfusunun bilinçlenmesi, değişik değer yargılarını kültürleri tanınması için çalışmalar yapılmalıdır.

İlçenin ekonomik olarak hareketlenmesi için ticaret canlandırılmalıdır. Tarıma dayalı sanayi tesisleri kurulmalı, balıkçılık önemli bir sektör haline getirilmelidir. Bunun için de öncelikle ulaşımın iyileştirilmesi gerekir. Girişimci ve yatırımcılar desteklenmelidir. Kamu kurum ve kuruluşları üzerine düşen görevi en iyi şekilde yapmalıdır.

İlçemizin geçmişten günümüze birçok maddi manevi değerlere sahip olmasına rağmen hala birçok eksiklikleri mevcuttur. Bu durumu düzeltmek için

herkes bulunduğu konumu itibari ile elinden gelen her Şeyi yapmalı yapmaya hazır olmalıdır.

KAYNAKÇA

Bozyazı Kaymakamlığı Yazı İşleri İlçe Geneli Bilgilendirme Dosya Planı,

Bozyazı, 2005.

Bozyazı Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi İlçe Yıllığı, 29.3,1996,

Bozyazı, 1996.

Mersin Orman Bölge Müdürlüğü 2005 Yılı Çalışma Programı, Mersin,

2005.

Bozyazı Kaymakamlığı İlçe Tarım Müdürlüğü 2004–2005 Brifing Dosyası,

Bozyazı, 2005.

Uysal, Özge F., **Arkeolog, Anamur Ve Çevresi 2003,** Anamur, 2003.

Bozyazı Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü 2006 Brifing Dosyası,

Bozyazı, 2006.

Nedim, Ahmet, **Sera Üreticisinin El Kitabı “Sera Yapım Tekniği”,** Hasad

Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul, Temmuz – 1993.

Bozyazı İlçesi Sulama Birliği Başkanlığı Sulama Kanalları Ve Tarım

Arazisi, Bozyazı, 2006.

Peker, Ramazan, **Anamur Ve Bozyazı'nın Tarihi Ve Ören Yerleri,** Anamur,

2005.

Mert, Yusuf, **“Anamur ve Bozyazı’da Muz Tarımı ve Pazarlaması”,**

Anamur,2006.

KAYNAK KİŞİLER

Mehmet Ali Abukan, **Kömürlü Köyü**, 1970 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çoban.

Ali Deniz, **Beyreli Mah.** 1961 Doğumlu, Fakülte Mezunu, Ziraat Müh..

Hüsnü Ağlamış, **Çopurlu Mah.**, 1959 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

Ali Alakuş, **Çopurlu Mah.**, 1953 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Muhtar.

Ali Ataş, **Kışla Mah.** 1950 Doğumlu, Okur-Yazar Değil, Çiftçi.

Ali Ataş, **Kızılalan Mah.**, 1965 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

Ali Bursa , **Gürlevik Mah.** 1963 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

Serdar Aysan, **Denizciler Mah.**, 1972 Doğumlu, Lise Mezunu, Memur.

Hasan Doğan, **Denizciler Mah.** 1969 Doğumlu, Fakülte Mezunu, İlçe Milli Eğitim Müdürü.

Mustafa Güğül, **Kömürlü Köyü**, 1953 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

Durmuş Kökkabak, **Kötekler Mah.**, 1937 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

Hamdi Mert, **Denizciler Mah.** 1938 Doğumlu, Fakülte Mezunu, Danışman.

Halit Metin, **Denizciler Mah.**, 1957 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

Mustafa Navgasın, **Ağzıkara Mah.**, 1968 doğumlu Fakülte mevzunu, öğretmen

Hasan Navgasın, **Narince Köyü**, 1965 Doğumlu, Halk Eğitim Müdürü, Fakülte Mezunu.

Halil Ökmen, **Ustalar Mah.** 1960 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Muhtar.

Ahmet Sarınc, **Kızılalan Mah.**, 1951 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

Mustafa Şen, **Merkez Mah.** 1971 Doğumlu, Yüksekokul Mezunu, Tüccar.

Ali Toklu, **Karaisalı Köyü**, 1961 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Muhtar.

Mustafa Tuna, **Çubukkoyağı Mah.** 1950 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Kırtasiyeci.

Niyazi Tüzün, **Karabucak Mah.** 1968 Doğumlu, Fakülte Mezunu, Veteriner.

Halil İbrahim Yıldırım, **Sıckayurt Mah.** 1946 Doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi.

Ali Yılmaz, **Merkez Mah.** 1950 Doğumlu, Lise Mezunu, Esnaf.

EKLER
İLÇEDEN GÖRÜNTÜLER

Resim 33: Kaş Yaylası

Resim 34: Sini Çayının Denizle Buluşması

Resim 35:Merkezden Görünüm

Resim 36: Bozyazı'da Gün Batımı

Resim 37: Toroslardan Görünüm

Resim 38: Çilek Bahçesi

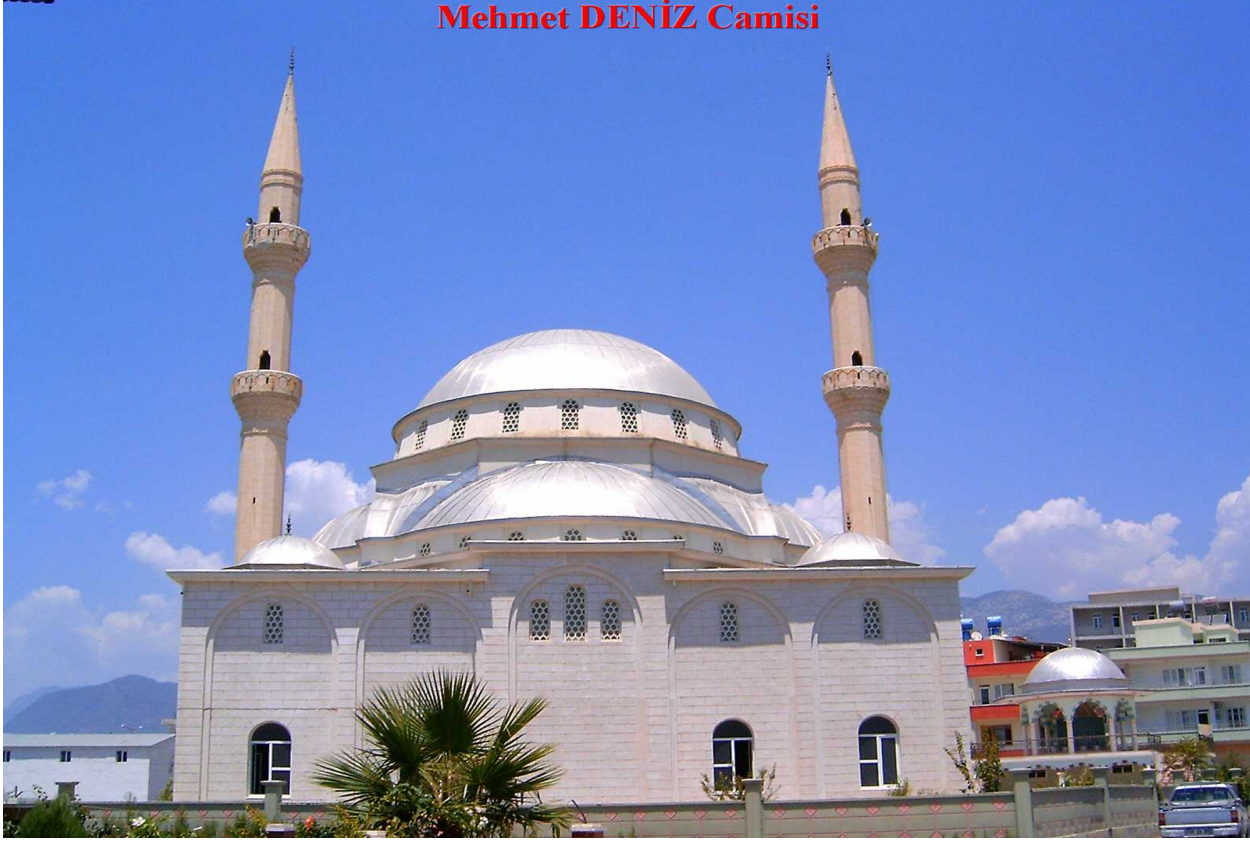

Resim 39: Muz Ve Portakal Yan Yana

Resim 40: Ardıç Ağacı Ve Kovanlık

Mehmet DENİZ Camisi

Resim 41: Denizci Mehmet Camii

Resim 42: Muz Bahçeleri

Resim 43: am Kozadı

Resim 44: Ath Gelin Ahcılar

Resim 45: Bozyazı Adası

Resim 46: Balıkçılar

Resim 47: Tarladaki Çiftçiler

Resim 48: Sini Çayı Ve Ördekler

Resim 49: 1985 Yılında Turgut Özal'a İlçe Olmak İsteği Sırasında Vaat Edilen Kurban

Resim 50: Kuş Bakışı Bozyazı

Resim 51: Toroslarda Yayla Evinden Kesit

Resim 52: Paşa Beleni

